

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

**İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDAKİ
ETKİNLİKLERİN YARATICI DÜŞÜNCEYE ETKİSİNİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlayda ÇOLAK

Danışman

Doç. Dr. Yaşar ÇELİKKOL

Elazığ- 2018

T.C.

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

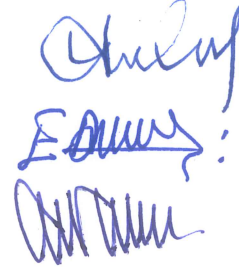
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

İlayda ÇOLAK'ın hazırlamış olduğu 'İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yaratıcı Düşünceye Etkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi' başlıklı tez, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 05.07.2018 tarih ve 2018-27/11 sayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından 20.07.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda yüksek lisans/doktora tezini oy birliği/oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri: (unvan sırasına göre)

- 1: Doç. Dr. Yaşar ÇELİKKOL(Danışman)
- 2: Dr. Öğr. Üyesi Esen DURMUŞ
- 3: Dr. Öğr. Üyesi Cengiz TAŞKIRAN

İmza

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ayşegül GÖKHAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Yaşar ÇELİKKOL danışmanlığında hazırlamış olduğum “İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

02/07/2018

ÖN SÖZ

Çalışmamız Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin birincil kaynağı olan ders kitaplarındaki etkinlikleri incelemek amacıyla yapılmıştır. Günlük yaşantımızdaki sorunları çözme yeteneğimizin gelişmişliği yaratıcılık becerilerimizle doğrudan ilgili olduğu için çalışmamızda özellikle yaratıcılık kavramı üzerinde durulmuştur. Bu araştırma nicel boyutlu olup tarama modelindedir ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırmanın örneklemi Elazığ il merkezinde bulunan 58 okul içerisinde ulaşılabilir olan rastgele seçilmiş 37 okulda görev yapan 124 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır.

Çalışmamın her aşamasında desteği ile beni onurlandıran değerli danışman hocam Doç. Dr. Yaşar ÇELİKKOL'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamı inceleyerek bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisansımı tamamlama sürecinde benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Esen DURMUŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımnda görüşlerinden istifade ettiğim Dr. Öğr. Üyesi Cengiz TAŞKIRAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam boyunca destek olan, bana güvenen, yol gösteren abim Murat YILDIZ'a, bana her daim inanan aileme ve eşim Önder ÇOLAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Elazığ, 2018

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN YARATICI DÜŞÜNCEYE ETKİSİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Elazığ, 2018, Sayfa: XI+95

Bu çalışmanın genel amacı, 2005–2006 öğretim yılında uygulamaya konulan İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Programı’nda yaratıcılığın nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Aynı zamanda, programın incelenmesi ve bu programa ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı ders kitaplarının analiz edilerek yaratıcılığa verilen önemi Sosyal Bilgiler dersi öğretmen görüşleri ile ortaya çıkarmaktır. Bu araştırma nicel boyutlu olup tarama modelindedir ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, yeni Sosyal Bilgiler Programı (SBP) ve ders kitapları yaratıcı düşüncenin gelişmesine katkı sağlayacak niteliktedir. Ancak bu program, yaratıcılığı derinlemesine bildiği varsayılan bir öğretmen düşünülerek hazırlandığı için programda yaratıcı düşünme becerisinin öğrencilere nasıl kazandırılacağı hakkında yeterince bilgi ve etkinliklere yer verilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık; Sosyal Bilgiler Programı; Etkinlik; Program Değerlendirme; Nicel Araştırma

ABSTRACT

Master Thesis

THE EVALUATION OF TEACHER'S OPINION ABOUT THE CREATIVITY IN THE FIRST LEVEL ELEMENTARY SCHOOL SOCIAL STUDIES CURRICULUM

Firat University

Institute of Educational Sciences

Turkish Language and Social Studies Education Department

Social Studies Education

Elazığ, 2018; Page: XI+95

The general aim of this research is to examine how the issue of creativity in the new secondary school social studies curriculum that was applied in 2005-2006 academic years has been dealt with via the analysis of the social studies curriculum, to reveal the importance of the creativity with the analysis of the social studies textbooks published by the Ministry of Education with the recommendations by the counselor. Survey analysis was used to analyze and interpret the study data through quantitative research methodology According to the results, the new secondary school social studies curriculum and the social studies textbooks have the quality that will be of great help To the improvement of the creative thinking in general. On the other hand, since the social studies curriculum has been developed according to a teacher who is presumed to know the creativit issue deeply, the curriculum lacks of specific information and activities about how to teach creativity effectively to the students.

Key Words: Creativity; The social studies curriculum; Activity; Curriculum evaluation; Qualitative research

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	I
BEYANNAME	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİL LİSTESİ.....	X
SİMGELER/KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
BİRİNCİ BÖLÜM	1
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Sayıtlar.....	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar.....	3
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
II. İLGİLİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Yaratıcılık Kavramı	5
2.1.1. Düşünme ve Yaratıcılık	7
2.1.2. Yaratıcı Düşünme Becerileri	8
2.1.3.Yaratıcı Düşünmeye İlişkin Kuramlar	11
2.1.4.Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler	16

2.1.5. Yaratıcılığı Engelleyen Faktörler.....	19
2.1.6. Yaratıcı Düşünme ve Eğitim.....	21
2.1.7. Yaratıcı Düşünme ve Öğretim	23
2.1.8. Yaratıcı Düşünmenin Aşamaları.....	24
2.2. Sosyal Bilgiler Kavramı ve Tanımlamalar	25
2.2.1. Sosyal Bilgilerin Amaç ve Hedefleri	26
2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	28
2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları	29
2.2.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Eğitimdeki Yeri	33
2.2.4.1. Öğrenci Ders Kitabı	34
2.2.4.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları.....	34
2.2.4.3. Öğrenci Çalışma Kitabı	36
2.2.5. Ders Kitapları ve Öğrenme Yaşantıları	38
2.2.6. Öğrenme Yaşantılarında Etkinlik ve Etkinliklerin Amaçları	38
2.2.7. Sosyal Bilgiler Dersi Uygulama Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	39
2.2.8 Yaratıcı Düşünme	41
2.2.9. Yaratıcı Düşünme ve Sosyal Bilgiler.....	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	44
III. YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Modeli.....	44
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	47
3.3. Veri Toplama Araçları	47
3.4. Verilerinin Çözümlemesi.....	48
3.5. Ölçeğe İlişkin Güvenilirlik Analizi.....	48

3.6. Ölçeğe İlişkin Faktör Analizi.....	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	52
IV. BULGULAR ve YORUM	52
4.1. Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular	52
4.2. Ders Kitabı Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Bulgular	54
4.2.1. Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	54
4.3. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin İstatistiksel Testler	60
4.3.1. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	61
4.3.2. Kişisel Özelliklere Göre Değerlendirmelerin Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	62
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	73
V. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
5.1. Sonuç	73
5.2. Öneriler	74
TARTIŞMA.....	79
KAYNAKÇA.....	84
EKLER	91
EK 1. Araştırma İzin Belgesi	91
EK 2. Anket Formu.....	91
EK 3. Tez Orijinallik Raporu.....	94
ÖZGEÇMİŞ	95

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Ölçeğe İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları	48
Tablo 2. Ölçekler İçin Faktör Analizi Öncesi Yapılan Analiz Tablosu	49
Tablo 3. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Uygunluk Testi için önerilen kriterler	49
Tablo 4. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans Dağılımları	52
Tablo 5. Öğretmenlerin Yaşlarına İlişkin Frekans Dağılımları	53
Tablo 6. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine İlişkin Frekans Dağılımları	53
Tablo 7. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine İlişkin Frekans Dağılımları	54
Tablo 8. Yaratıcı Düşünme Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar	55
Tablo 9. Güncellik Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar.....	56
Tablo 10. Uygulanabilirlik Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar	58
Tablo 11. Özgünlük Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar.....	59
Tablo 12. Korelasyon Analizi Sonuçları	61
Tablo 13. Cinsiyete Göre Farklılaşmalara İlişkin T Testi Sonuçları	63
Tablo 14. Yaşa Göre Farklılaşmalara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları....	65
Tablo 15. Yaşa göre farklılaşmalara ilişkin Tek yönlü varyans analizi sonuçları	66
Tablo 16. Mesleki Kıdeme Göre Farklılaşmalara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	68
Tablo 17. Mesleki kıdeme göre farklılaşmalara ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları	69
Tablo 18. Eğitim düzeyi sınıflarının ölçek ortalamaları bakımından incelenmesi	71

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1. Araştırmanın Şeması	46
--------------------------------------	----

SİMGELER / KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
RG	: Resmi Gazete
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
TYDT	: Torrance Yaratıcı Düşünme Testi
Vd.	: Ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

İnsan var olduğu andan itibaren eğitim süreci içerisinde ve bu eğitim süreci ancak insanın ölümüyle sonlanabilir. İnsan eğitimsiz yaşayamaz. Çünkü doğuştan sahip olduğu solunum, beslenme, boşaltım gibi davranışlar, bir insanın hayatını sürdürebilmesi için yeterli değildir. Dolayısıyla insan başkalarıyla etkileşime girerek bir takım davranışları öğrenir. Bireyin yaşamının devamı için öğrenmesi gereken davranışların çeşitliliği göz önüne alındığında, insan devamlı olarak başkaları tarafından eğitiliyor demektir.

Hayat boyu farklı sosyal gruplarla etkileşim halinde bulunan insan, bu gruplar tarafından eğitime tabi tutulmaktadır. Aile ortamında, arkadaş grubu içerisinde, oyun ortamında plânsız, programsız olarak informal bir eğitim sürecinden geçen birey, okul ortamında önceden hazırlanmış programlar dâhilinde formal bir eğitim almaktadır. Her toplumun ihtiyaçlarının farklılık göstermesi nedeniyle, okulların amaçları, yürüttükleri eğitim uygulamaları, öğrencilerden ve öğretmenlerden beklentileri de farklılaşmaktadır. Dolayısıyla okullara düşen temel görev, toplumla uyum içinde olmak, toplumun beklentilerine cevap verecek bireyler yetiştirmektir.

İnsanoğlu aynı zamanda yaşadığı müddetçe bazı güçlükler ve sorunlarla da karşı karşıya gelmektedir. Kişi söz konusu bu güçlükleri aşabilmek için düşünme yeteneğini ve davranışlarını geliştirmek zorundadır. Bu noktada yaratıcı zeka devreye girmektedir. Yaratıcı zekâ, insanlığın gelişiminde önemli katkılar sağlamıştır. Bunun nedeni, bireyin çevresinde algıladığı çok sayıda ürünün, yaratıcı zekânın bir ürünü olmasından ileri gelmektedir. Bu konuda yapılan birçok araştırma, insanların doğum anında yaratıcı bir zekânın olduğu ancak aile ve okul tarafından verilen eğitimlerin yaratıcı düşünme yeteneğini olumlu ya da olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Yaratıcı düşünme tekniklerinin kullanılmadığı, ezbere dayalı bir eğitim sistemi, kişinin yaratıcı düşünme becerisinin körelmesine neden olabilmektedir. Ya da ailesi

tarafından öğrenme sürecinde kısıtlanmayan ve keşfetmesi yönünde desteklenen bir kişi, yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek için büyük bir avantaj elde edebilmektedir. Bundan dolayıdır ki kişinin problem çözme becerisi kazanmasında, ailenin ve öğretmenlerin desteği büyük önem arz etmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bireyin yetiştirilmesi sürecinde eğitim öğretim programları hazırlanmaktadır. Bu programlarda bireye kazandırılması düşünülen hedef davranışlar bulunmaktadır. Bu hedef davranışları kazandırmak için uygun içerik ve içeriğe uygun öğrenme yaşantıları seçilmelidir. Öğrenme yaşantılarını uygulama süreci çoğunlukla ders kitapları üzerinden yürütülmektedir. Bu süreçte öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler kullanılmaktadır. Bu etkinliklerin hedef davranışları kazandırabilen niteliğinde hazırlanmış olması gerekmektedir. Bu etkinlikleri uygun biçimde hazırlanmayışı bireyin kazanması gereken hedef davranışları kazanamamasına neden olmaktadır. Bu durum sorun teşkil etmektedir. Sosyal Bilgiler kitaplarında ki etkinlikler hedef davranışlardan biri olan yaratıcılık hedefine uygun mu?

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışma, 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında, 6 ve 7. Sınıfların öğretim programlarına uygun olarak hazırlanmış öğrenci ders kitaplarında bulunan etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu tür bilimsel araştırmalar sorunları çözüme kavuşturma yolunda önemli adımlardır. Araştırmamız; Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında bulunan etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisinin incelenmesi, eksikliklerin bulunması, yeni bir programa ihtiyaç olup olmadığının belirlenmesi, gelecekte yapılacak program geliştirme çalışmalarına katkıda bulunması, bu alanda yapılan ilk çalışma olması ve eksiklikler bulunduğu çözümler için önerilerin getirilmesi açısından önemlidir.

1.4. Sayıtlar

İlköğretim Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarından seçilen etkinlikler, 6. ve 7. sınıf öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin tümünü yansıttığı varsayılacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmamız; 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının 6. ve 7. sınıf öğretim programlarına uygun olarak hazırlanmış öğrenci çalışma kitapları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelediği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitim ve kurumunun amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük tüm faaliyetlerdir (Demirel, 2000, s.45).

Öğretim Programı: Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2000, s.45).

Yaratıcı Düşünme: Öğrenilebilen, geliştirilebilen bir güçtür (Çellek, 2005, s. 2-4). Yaratıcı düşünme bireyin yeni, farklı, esnek, orijinal, özgün, ayrıştırıcı düşünme, alternatifli düşünme ve ürünler ortaya koymasudur. Yaratıcı düşünmenin gelişmesi için serbest ve hoşgörülü bir öğretme-öğrenme ortamı ve geniş hayal gücünü geliştirmeye olanak veren aktivitelerin olması gerekmektedir. Yaratıcı düşünme becerisi; öğrencilerin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme, yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve

bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar. Ayrıntılı fikirler geliştirme ve zenginleştirme, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma, fikirler ve çözümler ortaya çıkarma, bir fikre, ürüne çok farklı açılardan bakma, bütünsel bakma gibi alt becerileri içerir (Oktaylar, 2009, s.83).

İKİNCİ BÖLÜM

II. İLGİLİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Yaratıcılık Kavramı

Yaratıcılık, bilim adamlarını ve düşünürleri yüzyıllar boyunca en çok düşündüren sorunların başında gelmektedir. Burada herkes tarafından kabul edilen ortak görüş, yaratıcılığın toplumu ileriye taşıyan bir güç olduğudur. Günümüzde, bütün dünya ülkeleri tarafından, yaratıcı düşüncenin hâkim olmadığı bir toplumda gelişmişliğin de olamayacağı kabul edilmektedir. Her ne kadar toplumun geçmişi ile ilgili sahip olduğu bilgi birikimi önem taşısa da, yeni bilgilerin üretilebilmesinin gerekli olduğu da aynı oranda önemsenmektedir. Bu noktada bilginin üretilmesi yaratıcı düşüncenin bir sonucu olarak görülmektedir.

Yaratıcı düşünme, bireylere toplumsal sorunlar karşısında çözüm yolları göstermektedir. Ayrıca, zamanla artan bilgi birikiminin eğitim yolu ile aktarılamaz boyutlara ulaşması neticesinde, bireylerin tek başına bilgi edinerek sorunlar karşısında çözüm üretmesi de yaratıcılığın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Yaratıcılık orijinal, esnek ve akıcı düşünebilme ve buna bağlı olarak da sorun çözebilme yeteneğine dayanmaktadır. Akıcı düşünme; kısa zamanda ve peşi sıra çok sayıda görüş ve düşünce ileri sürebilmeyi ifade etmektedir. Yaratıcılığa zemin hazırlayan önemli unsurların başında ise merak, önsezi ve mecaz gelmektedir.

Yaratıcılık, farklı yollarla tanımlanan karmaşık bir yapıyı ifade etmektedir. Yaratıcılık üzerine araştırmalar yapan çok sayıda araştırmacı ve teorisyen, yaratıcılığın tanımını küçük farklılıklar dışında genellikle benzer şekilde yapmıştır (Eren ve Gündüz, 2002, s.66).

Yaratıcılık, doğuştan gelen bir özelliktir ve her bireyde az da olsa bazı yaratıcılık belirtileri bulunmaktadır. Yaratıcılığın sınırları yoktur ve geliştirilebilmektedir.

Yaratıcılık öğrenilebilen bir davranış olmamakla birlikte uygun ortamlar sağlandığı takdirde geliştirilebilmektedir. Yaratıcılık başka bir ifade ile toplumsal ve ekonomik yapının sorgulanarak, farklı düşüncelerle yeni bir toplum oluşturulmasıdır. Bu bağlamda yaratıcılık, her bireyde farklı ölçüde ve farklı boyutlarda olan ve geliştirilebilen gizil bir güç olarak değerlendirilmektedir.

Yaratıcılık, bir süreç ve sürecin sonunda meydana gelen orijinal bir ürünü ortaya çıkarma şeklinde ele alınmaktadır. Yaratıcı düşünmedeki aşamalar, üzerinde durulan soruna bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Bu aşamalar çoğunlukla; sorunu algılama ve sınır koyma, alternatif çözümler üretme, neticelendirme, kabullenme, ret etme ya da onarma şeklinde ele alınmaktadır (Aktamış ve Ergin, 2007, s.12).

Yaratıcılıkla İlgili Özellikler:

- Akıcılık
- Merak
- Özgünlük
- Eleştirel
- Esneklik,
- Hızlı ve çok taraflı düşünme,
- Probleme karşı hassasiyet,
- Farklı sonuçlar elde edebilme,

Yaratıcı Bireylerin Özellikleri:

- Hayal gücü
- Merak
- Kuşkulu
- Orijinal
- Girişimcilik
- Olumlu kişilik algısı
- Empati kurabilme
- Farklı
- Sezgili
- Risk alan
- Sorgulayan
- Odaklanabilme
- Marjinal bağlantılar kurabilme
- Bütün ve parça arasındaki farkı görebilme

2.1.1. Düşünme ve Yaratıcılık

Her birey elbette bir dil ile düşünüp, düşüncelerini de o dile ait kavramlar üzerinden ifade eder. Dolayısıyla kavramlar adeta bireyin algı ve ifadesinde bir duvar görevi üstlenmektedir. Birey, dış dünyayı sahip olduğu kavram kadar algılamakta ve öğrenmektedir. Böylece öğrenme, düşünme becerisinin yanı sıra dile ait kavramlar ile sınırlanmaktadır. Başka bir ifade ile birey, sahip olduğu kavramları kullanarak algılarını ifadelerini düşünmektedir (Karadüz, 2010, s. 1577).

Yaratıcılık, hızla değişen dünya koşullarına uyum sağlamada önemli bir yetenek olarak görülmektedir. Yaratıcılık özelliği herkeste farklı düzeylerde bulunmaktadır. Kişinin ailesi, eğitim ve öğretimi, içinde bulunduğu çevre yaratıcı düşünmeyi köreltebilmektedir. Fakat yaratıcı düşünme becerisi bazı programlar ve teknikler sayesinde geliştirilebilmektedir.

Yaratıcılık problemler ve aksaklıklar karşısında duyarlı olma, eksiklikleri giderme ve yeniden deneme (Sungur, 1997, s.36) şeklinde tanımlandığı gibi, çok yönlü düşünme kabiliyeti olan bir aklın ortaya çıkardığı bir ürün veya bilginin alınarak farklı bir düşünce oluşturulana kadar biçimlendirilmesi süreci olarak da tanımlanmaktadır (Bentley, 1999, s.47).

Özetle yaratıcılık; yalnızca özgün bir ürünün ortaya konulması değil, mevcut bilgilerden yararlanarak alternatif çözüm yolları bulmak ve farklı açıdan düşünebilme anlamına gelmektedir.

Türkiye’de ve dünyada yüksek potansiyeli olan yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesine yönelik çok sayıda araştırma yapılmıştır. Söz konusu bu araştırmalarda genellikle yaratıcılık ve kişisel özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiş ve yaratıcı düşünme teknikleri ile geleneksel eğitim metotları karşılaştırılmıştır. Yapılan bu araştırmalardan bazılarının yer vermek, konunun aydınlatılması açısından yararlı olacaktır.

Korkmaz ve Kaptan (2002) tarafından yapılan araştırmada, fen bilgisi dersinde projeye dayalı öğrenmenin problem çözme, yaratıcı düşünme ve akademik açıdan risk

alma üzerindeki etkisi incelenmiştir. Deneye dayalı yapılan işlemler sonucunda projeye dayalı öğrenme yönteminin deney grubunun problem çözme, yaratıcı düşünme ve akademik açıdan risk alma düzeylerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır (Korkmaz, 2002, s. 94).

Çetingöz (2002) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi eğitim öğretmenliği öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerileri irdelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin okul öncesi eğitimleri, yaşları ve yaratıcılık seviyeleri ile sınıf seviyeleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubu Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören 116 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri akıcılıktan orijinallığe doğru azalmaktadır. Ayrıca öğrencilerin yaş ve okul öncesi eğitim durumlarının yaratıcı düşünme seviyesinde akıcılık ve esneklik yönünden anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sınıf seviyelerine göre ise esneklik, özgünlük ve akıcılık yönünden anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir (Çetingöz, 2002, s.43).

Kısaca; yaratıcı düşünme becerisi ve yaratıcılık üzerine yapılan araştırmalarda geleneksel eğitim teknikleri ile yaratıcı düşünme teknikleri karşılaştırılmaktadır. Eğitim programlarının değişmesi ile birlikte eğitime karşı sergilenen bakış açısının da değişmesi geleneksel eğitim anlayışının dışına çıkılmasını sağlamıştır (Karataş ve Özcan, 2010, s.228).

2.1.2. Yaratıcı Düşünme Becerileri

Geçmişten günümüze kadar düşünmenin geliştirilmesine yönelik çok sayıda çalışma yapılmış ve görüş ileri sürülmüştür. Çalışmaların amacı, bireyin düşünme becerisini geliştirmek ve yaşam kalitesini arttırmaktır. Yaratıcı düşünme becerisi yani yaratıcılık özelliklerinin tamamı bilimden sanata kadar bütün alanlar için geçerlidir. Yaratıcılık kıstasları Lowenfeld ve arkadaşları tarafından 1962 tarihinde akıcılık, esneklik, özgünlük, zenginleştirme, sorunlara duyarlılık, bileşim, örgütleme, çözümleme ve materyal ile sualleri yeniden anlamlı bir şekilde tanıtmaya olarak belirlenmiştir. Bu kıstaslar Guilfort ve Torrance tarafından klasik haline getirilen yaratıcı düşünme becerileridir (Özden, 1993, s.68).

Akıcılık

Akıcılık birçok fikrin üretilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin beş dakika içinde bir problem ile ilgili 10 ayrı çözüm getiren öğrencinin, aynı probleme aynı sürede beş ayrı çözüm getiren öğrenciye göre akıcılık becerisi daha fazladır. Bu bağlamda akıcılık, belli bir süre zarfında kabul gören çok sayıda alternatif çözüm üretebilmek anlamına gelmektedir (Gök ve Erdoğan: 2011, s.33).

Akıcılık yeteneğine sahip olan bir birey genellikle ikiden fazla düşünce üretebilmektedir. Bireyin ürettiği çözüm sayısı ne kadar fazla ise bireyin o oranda akıcılık yeteneğine sahip olduğu düşünülmektedir. Bu durumda, bireyin karşılaştığı farklı durumlara yönelik ürettiği farklı düşünceler, o bireyin yaratıcı düşünme becerisinin akıcılık seviyesi hakkında bilgi vermektedir (Aynal ve diğerleri, 2012, s. 5).

Argun (2012, s.86) akıcılığı, kısa sürede çok sayıda düşüncenin hızlı ve özgür bir şekilde oluşturulabilme gücü olarak ifade etmektedir. Akıcılık sözlü olarak veya sessiz bir şekilde oluşabilmektedir. Yaratıcılık özelliğine sahip olan bireyler, sorunlar karşısında çok sayıda çözüm üretebilmekte ve bu çözümleri uygulayabilmektedir (Argun, 2012, s. 86).

Esneklik

Gök ve Erdoğan (2011) esnekliği, çeşitli sayıda üretilen düşünce ve alternatif çözüm olarak tanımlamaktadır. Esneklik, olaylar karşısında çok yönlü bir bakış açısına sahip olmayı sağlamaktadır (Gök ve Erdoğan, 2011, s. 33).

Birey, birçok yönden düşünüp, düşüncelerini değiştirebiliyorsa bu bireyin esneklik özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla esneklik, saplantılı olma, katı tutum sergileme ve değişmezliğin tam tersini ifade etmektedir. Esneklik, bireyin çevresine karşı uyum sağlamasında ve çeşitli açılardan düşünmesini sağlayarak zihninin geliştirilmesinde önemli bir unsur olarak kullanılmaktadır. Kâğıda kaza ile damlayan bir damla boyayı resmin bir parçası olarak kullanmak esnekliğin bir göstergesidir (Argun, 2012, s.86).

Bireyin farklı olaylara, koşullara ve kişilere sağladığı uyum hızı, yaratıcı düşünme becerisinin esneklik yönü ile alakalı performansını göstermektedir (Aynal ve diğerleri, 2012, s. 5).

Özgünlük

Özgünlük, bireyin karşı karşıya kaldığı sorunlara yönelik hiç denenmemiş farklı çözümler üretme becerisi olarak ifade edilmektedir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olan bireyler, değişik yollar bulma bakımından istekli ve beceriklidirler. Öğrenciler, eleştirel öğrenmenin olduğu ortamlarda kendilerini yeni düşünceler ortaya koyarak ifade ederken aynı zamanda kendilerine ait bir bakış açısı da geliştirmiş olurlar. Bu sebeple bireyin konuşma ve yazma becerisini eleştirel bir ortamda geliştirmesi büyük önem taşımaktadır.

Özgünlük ve samimiyet gibi unsurlar, metin oluşturma becerisi kazanılmasında metnin değer kazanmasını sağlayan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu unsurlar ihtiyaç duyulması halinde kendi kendine gelişebilmektedir (Karadüz: 2010, s. 1568). Bu yüzden ders ayrımı yapılmaksızın, öğrenme ortamlarının öğrencilerde eleştirel düşünme becerilerinin gelişimini sağlayacak ve özgünlüklerine destek olacak biçimde düzenlenmesi önem arz etmektedir.

Birey özgün düşünme imkânını ilk kez okul öncesi dönemde bulmaktadır. O ana kadar genellikle büyüklerinin beklentisi yönünde davranmak zorunda olan çocuk, artık kendi istediği şekilde ve alışılmışın dışında davranabilmektedir. Sanat eğitiminde çocuklardan kendi düşüncelerini ortaya koyan özgün çalışmalar yapmaları beklenmektedir. Herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmayan çocuklar, kendilerini özgür bir şekilde ifade edebilmektedir (Ayaydın: 2010, s.191). Bu nedenle sanat eğitimi, bireyin yaratıcı davranışlar ve düşünceler geliştirmesinde, özgün düşünmesinde, denemede bulunmasında ve üretebilmesinde önemli katkı sağlamaktadır

Zenginleştirme

Zenginleştirme, düşünmenin uzaması, fikirlerin toplanması ve detayların verilmesi anlamına gelmektedir. Zenginleştirme başka bireylerin düşünceleri ile de yapılabilir. Mesela; çocuklardan her biri kendi istediği bir çizimi bir dakika

içinde çizip önünde bulunan arkadaşına gönderir ve bu şekilde altı çocuk çizim yaptıktan sonra en son çizim yapan çocuk tarafından resim hakkında açıklama yapılır. Daha sonra resim, çizim yapan ilk çocuğa gönderilir ve bu şekilde ilk düşüncenin diğer düşünceler ile nasıl zenginleştirildiği görülmüş olur (Sungur, 1997, s. 200-206).

Örnekte belirtildiği gibi, her uyarıcının öğrenme aşamasında anlamlı hale getirilmesi ve şema olarak düzenlenmesi bireyin düşünme becerisine zenginlik katmaktadır (Karadüz: 2010, s.1577).

Yaratıcı düşünme becerisi oldukça güç ölçülmektedir. Yaratıcı düşünme ve yaratıcılık ölçümlerinde farklı testler uygulanmaktadır. Bu testler arasında en yaygın kullanılan test, 1974 tarihinde Torrance tarafından geliştirilmiş olan Torrance Yaratıcı Düşünme Testidir. Torrance Yaratıcı Düşünme Testi (TYDT), anaokulu düzeyindeki yaş grubundan Üniversiteye kadar olan gruplara uygulanabilmektedir. TYDT testi, kalem ve kağıt testinden oluşmakta ve hem sözel hem de resim testlerinin olduğu alt testlerden meydana gelmektedir. TYDT’ de bulunan sözel ve resim testlerinin amacı, sorunun çözülmesinde gerekli olan yaratıcı, farklı ve alternatif çok sayıda düşüncenin ortaya çıkartılmasıdır. TYDT ‘ deki şekil testi üç ayrı etkinlikten oluşmaktadır. Bunlar; resmin oluşturulması, resmin tanımlanması ve paralel çizgilerdir. TYDT’ deki sözel test ise beş ayrı etkinlikten oluşmaktadır. Bunlar; soru sorulması, tahminde bulunulması, ürünün geliştirilmesi, alışılmışın dışında kullanımlar, alışılmışın dışındaki sorular, yalnızca düşünün ve varsayın etkinlikleridir (Sungur, 1997, s. 200-206).

2.1.3.Yaratıcı Düşünmeye İlişkin Kuramlar

Psikoanalitik Yaratıcı Düşünce Kuramı

Sigmund Freud birçok yazısında yaratıcılık konusuna değinmektedir. E. Kris ve L. Kubie ise yaratıcılıktaki psikoanalitik kuramlarını geliştirilmesinde önemli katkılar sağlamıştır. Ernst Kris yaratıcılığı, esinlenme ve özen gösterilme şeklinde iki aşamaya ayırmaktadır. E. Kris özellikle esinlenme aşamasına ağırlık vermektedir. Ona göre ölçülü ve mantıksal düşünceler geçici olarak kaldırılmalıdır. Bunun nedeni ise ölçücü ve mantık çerçevesindeki düşünceler, düşünceleri sınırlandırmakta ve farklı çözümler üretilmesini engellemektedir (Argun, 2012, s.20).

İkinci aşama, bilinç öncesi sembolizmdir. Simge haline getirme, kültür ve sanatta önemli bir koşuldur. İnsanın tanımını yapan dil simgelerden meydana gelmektedir (Argun, 2012, s. 20).

Psikoanalizin kökeninde çocukluk ve geçmiş yaşantılar yer almaktadır. Çocukluğun en belirgin hali ise oyun ve resimlerle olmaktadır. Okul öncesi eğitim açısından değerlendirildiğinde, çocukların yaşlarıyla en çok oyun yoluyla iletişim sağladıkları ve yaratıcılıklarını belki de en iyi bu şekilde ortaya koydukları göze çarpmaktadır. Oyun gibi resim de çocuğun zekâ kişilik ve yakın çevre özelliklerini yansıtan, gelişimsel ve psikolojik açıdan onu tanıtmaya yarayan bir ölçüt ve bir anlatım biçimi şeklinde yüksek önem taşımaktadır. Çocukların tümü belli seviyede kas erişkinliğine ulaştığında kendi istekleriyle kâğıt üzerinde çizim denemelerinde bulunmaktadır. Çocuk bilinçaltının dışavurumu olan resmiyle adeta kendisinin bir parçasını yansıtmakta, kendisi ile dış dünya arasında iletişim sağlamakta, olaylar hakkındaki duygu, düşünce ve görüş biçimlerini dile getirmektedir (Aynal ve diğerleri, 2012, s. 27).

Gestalt Kuramları

Gestalt tarafından eğitime sağlanan önemli katkılar arasında, iç görüşe dayalı problem çözme ve düşünme üretme uygulamaları bulunmaktadır. Bir öğretmen problemin çözümü hakkında ipucu göstermelidir. Aynı zamanda öğretmen, öğrencinin düşünce üretebilmesi için problemin nedeni ve problemin çözümünde kullanılan kuralların dayandığı temele rehberlik etmesi gerekmektedir (Demirel, 2010, s. 37).

Gestalt psikolojisinin savunucuları, genellikle yaratıcılığın yerine “üretken düşünce” ile “problem çözme” kavramlarını kullanmayı tercih etmektedir.

Wertheimer yaratıcı düşüncenin, sorunu yeniden yapılandırıldığını ileri sürmektedir. Ona göre bir sorunun yapısal yönü stresin ve gerilimin oluşmasına neden olmaktadır (Argun, 2012, s. 22).

Wertheimer’e göre, yaratıcı düşünme sadece zihinsel problemlere has değildir. Yaratıcı düşünme aynı zamanda sosyal ilişkilerde de geçerlidir. Yaratıcılık, en üst seviyede sorun çözme olarak nitelendirilmektedir. Yaratıcı düşünce ile sorun çözebilme

büyük ölçüde bireyin daha önce öğrendikleri ile bağlantılıdır (Akyıldız, 1994, s. 111-112).

Wertheimer'e göre yaratıcı düşüncüyü yöneten ilkeler şunlardır (Aynal ve diğerleri, 2012, s. 33);

- Zorluk bölgeleri, aksaklıklar, açıklıklar incelenmeli ve yapısal olarak değerlendirilmelidir.
- Sorunun çözümünde rahatsızlığın nedeni, parçaları ve bütünü ile ilişkilendirilerek düşünülmelidir.
- Yapısal bütünleştirme, merkezi hale getirme ve grup oluşturma soruna göre uyarlanmalıdır.
- Sorunun gerçek ve önemli olmayan tarafları birbirinden ayrılmalıdır.

Çağrışım Kuramları

Çağrışım kuramlarının temeli İngiliz deneyciler Hume ve J.S. Hill'e dayanmaktadır. Hume ve J.S. Hill, düşünmeyi temeli düşünceler arasında bulunan bağlantılar tarafından şekillendirilir. Yaratıcılık ise, söz konusu bu çağrışımların sayısı ve alışılmışın dışında olması ile ilişkilidir. Uzak çağrışım testi, Sarnoff Mednick (1959) tarafından geliştirilerek yaratıcılık kuramında uygulanmıştır (akt. Argun, 2012, s. 23).

Mednick (1962)'e göre yaratıcı çözümler; aracı, benzerlik ve olumlu rastlantı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yaratıcı bireyler içe bakış ve süreçler ile ilgili benzer anlatımlarda bulunmaktadır (akt. Argun, 2012, s. 23).

Algısal Kuram

Schactel (1959) tarafından geliştirilen yaratıcılık kuramına göre, yaratıcılık dış dünya ile iletişim kurma ve eyleme geçme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Yaratıcılık bir nesneye yönelik farklı bakış açılarının oluşmasına olanak sağlayan algısal açıktan kaynaklanmaktadır. Söz konusu bu algısal edinim, yoğun bir ilgiye sahiptir ve geleneksel düşüncelere yön veren kaideler ile kısıtlanmamaktadır. Sorunun seçici algı

ile belirlenmesinde; kişinin kültürel değerleri, duyarlılığı, sahip olduğu güdeler ve ilgisi etkili olmaktadır. Sonuç olarak, kişinin algı kapasitesi ne kadar geliştirilirse sorunların algılanması ve tanımlanması daha da mümkün hale gelmektedir (akt. Aynal ve diğerleri, 2012, s. 32).

İnsancıl Kuram

İnsancıl kuram, Carl Rogers ve Abraham Maslow tarafından geliştirilmiştir. Rogers'e göre yaratıcı süreç, hem bireyin isteği haricinde gelişen ve karmaşık ilişkiler sonucunda hem de nesneler, olaylar ve kişilerin yaşantısına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Rogers diğerleri gibi özel olarak yaratıcı düşüncenin yararlı ve uygun olması ile alakadar olmamıştır. Rogers'e göre yaratıcılık, özel bir alan ile sınırlı kılınamaz. Yaratıcı süreç açısından, senfoni besteleme ve farklı bir terapi geliştirme arasında temel bir farklılık bulunmamaktadır (Aynal ve diğerleri, 2012, s. 32).

Yaratıcılığın değer kriteri, kişinin içinde bulunduğu andan itibaren başlamaktadır. Kişi, kendisinin başka kriterler ile değerlendirildiğini anladığı an huzursuz olmaya başlamaktadır. Çünkü değerlendirmenin ardından mutlaka tehdit ve savunma gelmektedir. Eğer ürün başka kriterlere göre iyi olarak değerlendirilirse, birey kendi kriterlerine karşı nefret duymaya başlamakta; kötü olarak değerlendirilirse kendisine ait bir parça olarak düşünmektedir (Aynal ve diğerleri, 2012, s. 33).

Bilişsel Gelişimsel Kuram

Feldman, yaratıcı başarı ve Piaget'nin kademeli gelişimi arasında dört farklı noktada benzerliğin olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar;

- Çözümüne verilen tepki genellikle sürpriz olmaktadır.
- Çözüm başarıldığında genellikle anlaşılır olmaktadır.
- Çözüm üzerinde çalışılırken genellikle çözüme doğru bir çekilme duygusu oluşmaktadır.
- Bir kez çözüme ulaşıldığında önemini yitirmektedir.

Feldman bu bağlamda yaratıcılığı, Piaget'nin kademeli gelişim aşamaları tarafından ön görülen gelişmeleri de barındıran özel zihinsel bir gelişim olarak görmektedir. Feldman aynı zamanda, yaratıcılık ve zihinsel gelişimin temsilcisi olan düşüncenin ve eylemin sürekli olarak yeniden örgütlendiğini ileri sürmektedir (Sungur, 1997, s. 35-41).

Karmaşık kuramlar

Bir sorun ile karşı karşıya kalındığında, bu sürecin sistematik aşamalar ile seyrinde dört aşamadan bahsetmek mümkündür. Hadamard'ın, yaratıcı süreçte önermiş olduğu dört adım bulunmaktadır. Bunlar; Hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve neticelerin doğrulama, gösterme ve kullanılması şeklinde tasnif edilmektedir. (Sungur, 1997, s. 35-41).

Hazırlık döneminde bir soruna yönelik bilinçli, sistemli ve mantıklı bir yaklaşım sergilenmektedir. Kuluçka ve aydınlanma dönemi ise bilinçli olarak oluşmamaktadır. Fikirler rastgele ve farklı şekillerde birleştirilmektedir. Ancak burada sadece faydalı olan fikirler algılanmakta, birçok fikir ise algılanmamaktadır (Sungur, 1997, s. 35-41).

Yaratıcılık insan açısından bakıldığında, evrende mevcut olanın yerine yeni bileşimlerin üretilmesini ifade etmektedir. Yaratıcılığa olan tutku eğitim düzeyi, inanış ya da uyruk ile alakalı değildir. Ancak psikologlar bireyin yaratıcı olabilmesi için her alanda değil bazı alanlarda yaratıcı olmasının yeterli olacağını savunmaktadır. Yalnızca sanat ile alakalı olan kişilerin yaratıcı olduğu düşünülse de, insanlar her alanda yaratıcı olabilmektedir (Kızıltepe 2004, s. 159).

Yaklaşımına göre yaratıcılığın çeşitli tarifleri mevcuttur (Kızıltepe 2004, s. 160-162);

En eski yaklaşımlardan olan mistik yaklaşım, yaratıcılığın nereden geldiğinin bilinmediğini ve ilahi güçlerin bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Yaratıcı fikirlerin günümüzde hala ilahi güçler tarafından denetlendiğine inanan görüşler bulunmaktadır. Ancak bu yaklaşım, eğitime ve bilimsel araştırmalara müsaade etmediğinden uygun görülmemektedir

Psikometrik yaklaşıma göre; yaratıcılık da zekâ gibi ölçülebilmektedir. Yaratıcılığın ölçülmesinde ise ıraksak düşünme ile bir soruya farklı cevapların ortaya konulması değerlendirilmektedir. Öğrencilerde ise yaratıcılık, gösterdikleri merak, konsantrasyon, espri yeteneği, odaklanma, yüksek performans, herkese ve her zaman uyumlu olmama, gizli olana karşı ilgi gösterme ve buluş yetenekleri ile ölçülmektedir.

Sosyal-psikolojik yaklaşımlara göre; yaratıcı fikirlerin altında çevresel etkenler mevcuttur. Burada yaratıcılık ve içsel güdü arasındaki ilişki üzerinde durulmaktadır. Genellikle yapılan araştırmalarda bireyin işini severek yaptığı ve bu nedenle içsel güdüye sahip oldukları saptanmıştır. Böylelikle öğrenciler tarafından gerçekten yapılmak istenen şeylerin tespit edilmesi ve yaratıcılık konusunda cesaret verilmesi mümkün hale gelmektedir.

Buraya kadar ifade edilen bütün fikirler birleştirilmiş ve Stenberg ve Lubart (1991) tarafından yaratıcılığın birleştirici yaklaşım kuramı geliştirilmiştir. Birleştirici yaklaşım kuramına göre, yaratıcı insanlar bir ürünü düşük fiyattan alıp yüksek fiyattan satabilen başarılı yatırımcılara benzetilmektedir. Farklı bir ifade ile yaratıcı insanlar, başka kişilerce itibar edilmeyen fikirleri ortaya çıkartan ve insanlık için önemli hale getiren kişilerdir. Bu kişiler fikrin, başkaları tarafından da değerli görülmesinin ardından, itibar gösterilmeyen yeni fikirlere doğru yol almaktadır. Kısaca bu yaklaşım birleştirici bir rol üstlenmiş ve yaratıcılık konusunda ileri sürülen bütün kuramların aynı başlıkta toplanmasını sağlamıştır.

2.1.4.Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler

Motivasyon

Motivasyon davranışları hedefe ulaştıran güçtür. Bireylerin amaçlarına erişebilmesi için gösterdikleri davranışlara ve isteklerine motivasyon adı verilmektedir. Motivasyon, bireylerin herhangi bir davranış ortaya koymasında aktif bir görev üstlenen ve bireylerin hedefe kilitlenmesini sağlayan bir güçtür. Bireylerin işi sonuca ulaştırmadaki dayanıklılıkları ve hedefleri motivasyon ile doğrudan bağlantılıdır. Motivasyon, hedeflere ulaşmak için bireyleri harekete yönlendiren ve içlerindeki inancı ortaya koymalarını sağlayan bir enerjidir. Motivasyon; insanların istedikleri bir hedefe

erişmeleri için ilerinde hissettikleri başarıya karşı olan istek ve inancı açığa çıkarmaları sonucu, başarı için daha fazla gayret göstermeleridir (Tanrıverdi ve Oktay 2001, 34).

Motivasyon, yaratıcılığın temelinde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle motivasyonun eksik oluşu, yaratıcı bireyin uzmanlığını ve düşüncesini harekete geçirememesi anlamına gelir. Yaratıcılığın üç bileşeni motivasyon, görev alanı ile ilgili beceriler (uzmanlık) ve yaratıcı düşünme becerileridir (Eren ve Gündüz, 2002, s. 67). Dolayısıyla motivasyonun olmaması ya da eksik olması durumunda, yaratıcı kimse uzmanlığını ve düşüncesini harekete geçiremez.

Motivasyon içsel motivasyon ve dışsal motivasyon şeklinde iki ayrı başlık altında ele alınmaktadır (Koçel, 2007: 483);

- a) İçsel Motivasyon: Yaratıcılığa karşı duyulan ilgi ve tutku içsel motivasyonu ifade etmektedir. İçsel motivasyonun artmasında probleme karşı meydan okuma, ilgi ve problemin çözümü sonrasında elde edilen tatmin etkili olmaktadır.
- b) Dışsal Motivasyon: Dış etkenler ise dışsal motivasyonun oluşumunda etkilidir. Örneğın bir işın sonunda verilecek olan ödöl, bireyin motivasyonuna etki etmektedir.

Yaratıcı kişiler genellikle içsel motivasyondan etkilenmektedir. Bu kişiler çalışmalarından büyük haz ve zevk almakta ve çalışmanın kendisinden tatmin olmaktadır. Bu tatmin duygusu, kişinin daha çok çalışmasına neden olmaktadır.

Maslow kuramında, yaratıcı kişilerin en üst noktada kendilerini göstermek istediklerini, bunu gerçekleştiremediklerinde ise rahatsız olduklarını vurgulamaktadır (Rıza, 1999, s. 61).

Tutum, Davranış ve Ortamlar

Yaratıcılık, bireyin doğduğu andan itibaren var olmakta fakat ortaya çıkartılması ve geliştirilmesi için uygun ortamların hazırlanması gerekmektedir (Yıldız, Özkal ve Çetingöz, 2003, s.130). Ayrıca, yaratıcı tutum ve davranışlar yaratıcı olmayı gerektiren

ve bunun mümkün olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Yaratıcı tutum ve davranışların temelini, bilinçli yapılan çabalar oluşturmaktadır (Rıza, 1999, s. 61).

Yaratıcı davranışlarda bulunan kişiler, kalıplaşmış ve alışılmış kurallara karşı çıkabilen ve bu kuralları sorgulayabilen kişilerdir. Yaratıcılık soru sorarak başlamaktadır. Bu nedenle yaratıcılık konusunda çocukların daha ileri düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Yaratıcılığa etki eden bireysel tutum ve davranışlar dört başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir (Rıza, 1999, s. 61-62);

- a) Farklılık:** Yaratıcılık farklı olmayı gerektirir. Yaratıcılığın olduğu ortamlarda mümkün olduğu ölçüde farklılığa yer verilmekte ve farklı düşünceler teşvik edilmektedir. Burada amaç, konu üzerinde farklı görüşler sunabilmek ve farklı fikirler üretebilmektir.
- b) Hata ve Risk:** Risk almak, hata yapmak ve başarısız olmak bireyin deneyim kazanmasını sağlamaktadır. Bu da kimi zaman bireyin esinlenmesi için önemli bir etken olmaktadır. Hata yapmak, yaratıcılık için önemli bir kaynaktır. Hatanın düzeltilmesi sırasında yeni fikirler ortaya çıkmakta ve gelişim sağlanmaktadır.
- c) Düşünce:** Yaratıcılık için düşüncelerin olması gerekmektedir. Hayal gücü ile elde edilen düşünceler yaratıcılık için önemli bir kaynaktır. Geleceğin profilini görmek yaratıcılıkta oldukça önemlidir. Çünkü perspektif bakış, parçaların birbirleri ve bütün ile olan ilişkisini anlamamızda yardımcı olmaktadır.
- d) Kavram Oluşturmak:** Kavram, bir amaca götüren ve değer yaratan şeyin yapılmasıdır. Her iş bir kavram olmakla birlikte kavramın üretilmesinde de yaratıcılık gerekmektedir.

Ayrıca eğitim ortamı yaratıcılığı etkileyen bir faktördür. Çellek (2005), yaratıcılığın zihinsel bütün yetilerde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir. Söz konusu bu yetiler ise eğitimde kullanılan doğru yöntemler sayesinde geliştirilebilmektedir. Yaratıcılık her insanın sahip olduğu bir özellik olduğundan, eğitim kurumlarının yaratıcılığı ortaya çıkartmak ve yaratıcı düşünen bireyler

yetiştirmek gibi önemli bir sorumluluğu bulunmaktadır (Yıldız, Özkal ve Çetingöz; 2003, s.129).

Wayne (2006)' e göre yaratıcı öğretim, yaratıcı öğretim ve yaratıcılık maksadıyla yapılan öğretim olmak üzere iki türlü ifade edilmektedir. Buna göre yaratıcı öğretim, öğrenmenin daha ilgi çekici ve merak uyandırması için öğretmenler tarafından yaratıcı yaklaşımlar sergilenmesi şeklinde açıklanırken, yaratıcılık maksadıyla yapılan öğretim ise, öğrencilerin daha yaratıcı düşünce ve davranışlara sahip olabilmesi için geliştirilen öğretim olarak açıklanmaktadır (Turan, 2010, s. 23).

Eğitimde; idare, öğretim görevlisi ve öğrenci üçgeninde merkezin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bütün her şey merkeze bağlı olarak düzenlenmelidir. Eğer idare öğretmen merkezli ise burada öğretmenin kişiliği daha çok öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bu durumda öğrencinin gelişmesi imkânsızdır. Çünkü öğrenci sadece öğretmenin dediklerini tekrar etmektedir. Oysa çağdaş eğitim sisteminde öğrencinin niteliği ve karatıcı kişiliği ön plandadır. Yani öğrenci merkez konumunda ve aktif rol oynamaktadır. Böylece öğrenciler yaratıcılıklarını kendilerine özgü bir şekilde geliştirme imkanı bulabilmektedir (Çellek, 2005, s. 23).

2.1.5. Yaratıcılığı Engelleyen Faktörler

Yaratıcılığa engel olan faktörleri bireysel ve çevresel faktörler olmak üzere iki ayrı başlık altında ele alabiliriz. Fakat her iki faktöründe özünde birey olduğu için bu iki faktörün birlikte değerlendirilmesi daha uygun olmaktadır.

Bireyin kendi düşüncelerini söylemek ve fikirlerini savunmak yerine toplum tarafından belirlenen fikirlere ve davranışlara uyum göstermesi, bireyin kendisine ait bu fikirleri sunmasında engelleyici bir faktördür. Yaratıcılıkta engel teşkil eden unsurlardan biri de “uygu” dur. Birey, toplumsal yargılardan ötürü belirli statüleri elde edemediğinden yaratıcılığı engellenebilmektedir. Yakınsak düşünce de, yaratıcılığa engel olan bir başka faktördür. Yani bireyin bir sorun karşısında sadece bir çözüm üretmesi ve diğer çözümleri önemsememesi yaratıcılığın engellenmesine neden olmaktadır. Yakınsak düşüncede kalıplaşmış ve alışılmış cevaplar, daha önce belli

olanın öğrenilmesi ve bilinen saklanması söz konusudur. Yakınsak düşünce aynı zamanda tutucu, emin ve yöneme bağlı bir düşünce şeklidir (Üstündağ, 2002, s. 19-20).

Kişi, toplum tarafından yapılan yargılamalar nedeniyle belli bir konuma gelebilmek için farklı olma yoluna gidememekte ya da herhangi bir yaptırım ile karşı karşıya kalmayacağını ya da zorunlu olmadığını bilse bile belirli kalıplardan çıkamamaktadır. Kişi burada değişim konusunda gerekli cesareti gösteremediğinden yaratıcılığının önüne geçmiş olmaktadır.

Simberg, bilhassa yetişkinlerde bulunan duygusal ve algısal özelliklerin yaratıcılığa etki ettiğini ifade etmektedir. Algı yönünden ortaya çıkan engeller; sorunun ayırt edilmesinde yaşanan güçlükler, sorunun olması gerektiğinden daha fazla küçümsenmeden kaynaklanan güçlükler, terimlerin tanımlanmasındaki yetersizlikler, gözlem esnasında duyguların yetersiz kalması ve etki-tepki arasındaki ayırımı anlamada yaşanan güçlükler olarak gösterilmektedir. Duygusal açıdan ortaya çıkan engeller ise; hata yapma kaygısı, esnek düşünememe, akla gelen ilk düşünceyi kabullenme, erken başarıya ulaşmak için yüksek seviyede güdülenme, bağımlılık, denetlenme korkusu, problemin çözülmesinde yeterli dürtünün olmaması olarak gösterilmektedir (Üstündağ, 2002, s. 15).

Yaratıcılığı engel olan faktörler aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir (Özerbaş, 2011, s.680-681);

Algısal Etkenler: Yetersiz gözlem ve duyu organlarındaki sınırlılıktan ötürü olaylar ve nesneler ile ilgili hatalı ya da eksik bilgiler elde edilmektedir. Söz konusu bu bilgilerin aşılamaması ve aynı bilgiler üzerinde kalınması ve algılardan ötürü doğru olanlarına ulaşamaması, öğrenmeyi zorlaştırdığından yaratıcılığa engel olmaktadır

Kültürel Etkenler: Toplumsal değerlere ve kültürel yapıya aykırı olan düşüncelere ön yargı ile yaklaşıldığından, yaratıcılığa engel olmaktadır

Duyusal Etkenler: Duygular, problem çözmede çözüme engel olmaktadır. Hata yapma kaygısı, eleştiri alma korkusu, ayrıntılara takılma ve başarılı olamama kaygısı, yaratıcı düşünmeye engel olan duygusal etkenler arasında yer almaktadır

İşleve Takılma: Problemin çözümünde nesnenin asıl işlevi dışında kullanılmaması yaratıcılığa engel olmaktadır.

Zihinsel Kurulum (Zihinsel kurgu) : Bireyin, belirli bir problemin çözümünde bilinen yolun dışına çıkmaması ve farklı çözümler üretmemesi yaratıcılığa engel olmaktadır. Örnek olarak öğrencinin başarılı olabilmek için bilinen yöntemleri uygulaması, farklı yollar aramaması ve hep aynı yöntemi kullanarak başarı elde etmek istemesi gösterilebilir.

2.1.6. Yaratıcı Düşünme ve Eğitim

Eğitim, sosyal bir kurumdur. Eğitimi nitelikli kılan eğitim programları ve uygulamalarıdır. Eğitimde kalitenin artması için uygulamadaki eksikliklerin giderilmesi, toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve sürekli geliştirilmesi gerekmektedir. Eğitim, toplumun gelişmesini sağlayan bireyleri yetiştirirken aynı zamanda da çağın gereksinimlerine ayak uydurabilmelidir (Türkoğlu, 2004, s. 29-30).

Ülkeler dünyada yaşanan hızlı değişime uyum sağlayabilmek için eğitim sistemlerini bu değişimlere ayak uydurabilecek duruma getirmek zorundadır. Dünya genelinde yaşanan değişimler hem toplumsal hem de bireysel beklentilerin artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kişilerin temel düşünme ve temel bilişsel yeteneklere sahip olması ve eğitim sisteminin belirtilen bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi için uygun nitelikte olması önem arz etmektedir. Bu nedenle öğretim programları, eğitimin niteliğini belirleyen önemli bir faktördür (Aslan, 2005, s. 34-42).

2004-2005 eğitim ve öğretim döneminde pilot olarak uygulanan ve daha sonra 2005-2006 eğitim ve öğretim döneminde Türkiye genelinde uygulamaya konulan yeni ilköğretim programının amacı; öğrencilere bir takım temel beceriler kazandırmaktır. Bütün derslerin temelini oluşturan bu becerilerin başında yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme, araştırma, iletişim, sorgulama, girişimcilik, Türkçe'nin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması bulunmaktadır (MEB, 2005).

Beceri, bilgi ve başarı gerektiren bir kavramdır. Aynı zamanda öğrencilerin öğrenme aşamasında geliştirilmesi ve yaşam içerisinde kullanılması hedef alınan

yetenekler olarak da tanımlanmaktadır. Beceri ve bilginin bir araya gelmesi neticesinde ise yetenek ortaya çıkmaktadır.

İlköğretim birinci kademe, eğitimde kalitenin artırılmasına yönelik belirlenen hedefler için uygulanan programlar açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle uygulama ile ilgili öğrencilerin fikirlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de ki eğitim sisteminde ilköğretim seviyesinde yaşanan değişimin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) ile kazandırılması hedeflenen ve bu becerilerin başında yer alan yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve girişimcilik ile ilgili öğrencilerden alınan görüşler değerlendirilmiştir (MEB, 2005).

Eğitimin amacı, bireyin araştıran ve sorgulayan, yaratıcılık becerisini geliştiren ve bildiklerini korkmadan uygulayabilen bir kişiliğe sahip olmasını sağlamaktır. Fakat Türk Eğitim sistemine bakıldığında ezbere dayanan bir yöntemin benimsendiği görülmektedir.

Çağdaş eğitimlerde bireyin yaratıcı, sorgulayan, araştıran, bildiklerini uygulamaya koyan bir kişiliğe sahip olması sağlanmaktadır. Dolayısıyla okullar, çocukların yeteneklerini geliştirdikleri en uygun ortamlar olarak görülmektedir. Özellikle ilkokul, yaratıcı düşünme becerisinin kazanıldığı ve geliştirildiği önemli bir ortamdır. Ancak, eğitim programlarında yaratıcı düşünmeyi geliştirmeye yönelik yeterli önemin verilmediği ve bunun bir hedef haline getirilmediği de görülmektedir.

Eğitimin verildiği ortamda öğrenci kendisini özgür hissetmelidir. Fikirlerini özgürce söyleyebilmelidir. Öğretmen ise öğrenciler tarafından sunulan fikirleri mantığa aykırı olsa bile desteklemeli öğrencileri sert bir şekilde eleştirmemeli hatta fikirleri için öğrencileri teşvik etmelidir. Öğretmen düşünceleri kısıtlayan faktörleri tespit etmeli ve olumsuz etkilerini azaltacak önlemler almalıdır. Ayrıca eğitim programları ile yaratıcı kişilerin topluma olan katkıları ön plana çıkartılarak yaratıcılık bilinci oluşturulmalıdır.

2.1.7. Yaratıcı Düşünme ve Öğretim

Yaratıcı düşünme kavramı, öğrenme sürecinin değerli bir boyutunu teşkil etmektedir. Zira yaratıcılığı geliştirecek ortamlar kişilerin öğrenmeye karşı olan meraklarını arttırarak yapıcı davranışlar geliştirmelerine destek olmaktadır. Bu tip yaratıcı ortamlar bireylerin öğrenme ile alakalı motivasyonlarını yükseltmektedir. Kişileri öğrenmeye karşı daha hevesli kılan yaratıcı düşünmenin gerçekleşebilmesi için kişinin bazı nitelikleri de barındırması gerekmektedir (Tok ve Sevinç, 2012: 206).

Düşünme, bazı nedenlerden dolayı ruhsal durumu bozulan kişinin kendisini rahatsız hissetmesi sonucu bu vaziyetten kendisini kurtulabilmek amacıyla gerçekleştirdiği zihinsel faaliyettir. Cüceloğlu, düşünmenin zihinsel bir süreç olduğunu belirttikten sonra, amaca odaklı ve örgütlü olduğunu da vurgulamaktadır (Cüceloğlu, 2001: 216). Özden ise düşünmeyi gözlem, deneyim, sezgi, akıl yürütme ve öteki kanallar aracılığıyla elde edilen bilgileri kavram durumuna getirme, çözümleme, değerlendirme ve kontrol altına alma işi olarak tanımlamaktadır (Özden, 2002: 16). Bireyler yorum yapma becerilerini, anlama özelliklerini ve sorun çözme kabiliyetlerini tecrübeleri neticesinde elde ederler. Tecrübe, kişinin düşünmesini sağlayacak ve onu geliştirecek en değerli öğelerden bir tanesidir (Nisbet, 1995: 290).

Düşünme, kişinin sahip olduğu bilgiler dâhilinde meydana gelen bilişsel bir süreç ve mantıksal bir etkinliktir. Kişilerin düşünme maharetlerini kullanabilmeleri ve ilerletebilmeleri için belirli bir bilişsel seviyeye sahip olmaları gerekmektedir. İletişim sürecinin düşünme maharetlerini ilerletmede yapıcı etkileri bulunmaktadır. Başkalarıyla iletişim kurmak, onlara kulak vererek tecrübelerini paylaşmak, kişinin düşünce özelliklerinin ve düşünme maharetinin gelişmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Yani düşünme maharetine sahip olan kişiler, bilgiyi ne maksatla kendisine sağladığını, nasıl kullanacağını ve bilgiye hangi yollarla erişeceğini bilerek davranmakta bu da kişiye düşünmeyi ve anlamlı öğrenmeyi yanında getirmektedir (Köken, 2004: 127).

Eleştirel düşünme kişinin sağladığı bilgiyi devamlı sorgulayarak, standartlara ve kriterlere göre değerlendirdikten sonra bir hükme varmasını sağlamaktadır. Eleştirel düşünmenin oluşabilmesi için bazı kıstasların varlığı gerekmektedir. Bu ölçütler standartlar, yasalar, kurallar, ihtiyaçlar, nitelikler, normlar, hedefler, gözlemler ve

politikalar olarak sıralanmaktadır. Eleştirel düşünme, herhangi bir durumun, iddianın veya vakanın doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyebilme ve bir kararda bulunma sürecidir. Ayrıca eleştirel düşünme, özel bir düşünce alanına ait hiçbir eksiği olmayan düşünceyi meydana getiren düzenli ve öz denetimli düşünme biçimidir (Gültekin, 2004: 42).

Eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme kavramları çoğunlukla beraber anılmaktadır. Oysa yaratıcı düşünme yeni bir düşünceyi ya da algıyı oluşturmak olarak kabul görmüşken, eleştirel düşünme ise tüm bunların değerlendirilmesi ve sorgulanmasını içermektedir. Eleştirel düşünme yaratıcı düşünmenin üzerinde bir düşünme şeklidir. Eleştirel düşünce yapısına sahip kişiler kendi yaratıcı fikirlerini dahi sorgulamakta, değerlendirmekte ve onları biçimlendirmektedir. Kişi, kendisini ilerleterek ve bazı temel şartları yerine getirerek eleştirel düşünme şekline erişebilmektedir. Bu amaçla ilk önce kişinin kendi fikrinin bilincinde olması ve düşüncelerini yönlendirebileceğini bilmesi gerekmektedir (Üstündağ, 2002: 79).

2.1.8. Yaratıcı Düşünmenin Aşamaları

Graham Wallas (1926), yaratıcılığı dört kademeli bir model biçiminde ifade etmiştir (akt. San ve Güler, 2004: 78):

Hazırlık: Sorunun bilinir kılınması ve netleştirilmesi; husus ile alakalı bilginin sağlanması; bulunabilen kaynak ve gereçlerin tetkik edilmesi; çözüme ulaşmak için lüzumlu olan koşulların değerlendirilmesi; daha önce başarısızlığa uğramış yaklaşımlar da dikkate alınarak konunun ayrıntılarının bilinmesi. Bu süreç özetle dağınıklığın toparlanması süreci olarak da tanımlanmaktadır.

Kuluçkaya Yatırma: Bu aşama, husus veya problem ile ilgili yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması için beklenen süreyi ifade etmektedir. Kişinin bilinçaltı ve duyularının hareketi sonucu oluşan algının gerçekleşme, benzetme ve ilişkilendirme gibi zihni faaliyetleri, bu aşamada daha etkindir. Mantığın geçici olarak bir kenara bırakılmasıyla da daha çok yaratıcı fikrin ortaya çıkmasına ve oluşan bu fikirlerden daha çoğuna var olma şansı tanınmaktadır.

Aydınlanma Aşaması: Aydınlanma aşaması, aniden, hiç beklenmedik bir sırada gelen “*İşte buldum*” biçiminde gerçekleşen anlık bir tecrübedir. Bu süreç Türkiye’de “*ilham gelmesi*” olarak da tanımlanmaktadır. Bu aşamada birdenbire bir çözümün açıklığa kavuşması, belirmesi söz konusudur. Bu süreç ansızın kişinin tayin edemediği bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Gerçekleştirme-Doğrulama Aşaması: Bu süreç çözüm veya yöntemin, işe yararlığının, uygulanabilirliğinin, kabul edilebilirliğinin doğrulanması sürecidir.

2.2. Sosyal Bilgiler Kavramı ve Tanımlamalar

Sosyal Bilgiler Eğitimi, örnek bir insan ve iyi bir vatandaş yetiştirilmesi amacına dayanan bir derstir. Bu sebepten ötürü, dersin içeriğinde amaca yönelik olarak belli bir müfredat işlenmekte ve bunun haricinde de çeşitli etkinlikler ile birlikte öğrencinin yaratıcılık becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu şekilde geleneksel eğitim sisteminin dayatmış olduğu ezbercilik olgusu, yaratıcı süreçlerin geliştirilmesiyle birlikte bir nebze kırılmış olacaktır.

Sosyal Bilgiler, ders şeklinde 1968 - 1969 öğretim yıllarında ilkokullarda, 1973 - 1974 öğretim yılında da ortaokullarda gösterilmeye başlanmıştır. İlköğretim okullarının 4 ve 5’inci sınıflarında (ilkokullarda) Sosyal Bilgiler dersi bugün de sürmesine rağmen, 6 ve 7’nci sınıflarda (ortaokullardan) 1985 - 1986 öğretim senesinden başlayarak kaldırılmıştır (MEB, 1985). 4306 sayılı Kanunun öngördüğü sekiz yıllık ilköğretim uygulaması gereğince hazırlanan *İlköğretim Okulu 4, 5, 6 ve 7’nci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*, 1998 - 1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur (MEB, 1998) .

Sosyal Bilgiler dersi, disiplinler arası ve çok disiplinli bir alan olduğu için tanımlanması coğrafya ya da tarih gibi bir dersin tanımlanmasından çok daha zordur. Bu komplike alan içerisinde çocuklara insanlar ve insan yaşamlarına dair bilgiler aktarılır.

Sosyal bilimler, öğrencileri toplumsal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzeni, ekonomik özellikleri, geçmişi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışları kazandırmak, yurttaşlığın hak ve görevlerini kavratmak amacıyla ilk ve

ortaokullarda okutulan, konuları genellikle tarih, coğrafya, ekonomi ve hukuk gibi bilim dallarından yararlanılarak seçilen derstir (Oğuzkan, 1981, s.150).

Sosyal Bilgiler eğitiminin önemli uzmanlarından olan Barr, Bath ve Shermis de sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamaktadırlar: “Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir” (Barr, Barth ve Shermis 1997, s.17).

Tüm bu tanımlardan sonra, içerik ve amaç boyutunu vatandaşlık eğitimi ile birleştirerek bir tanım yapmak mantıklı olmaktadır. Sosyal Bilgiler, diğer bilimlerin sosyal ve insan ile ilgili kısımlarından fayda sağlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini, disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve demokratik değerlere dayalı vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir.

2.2.1. Sosyal Bilgilerin Amaç ve Hedefleri

Sosyal Bilimlerin asıl amacının demokratik vatandaşlar yetiştirmek olduğu üzerinde duruldu. Vatandaşlar yetiştirilirken, onların etkili vatandaşlar olmalarını sağlayabilmek için en büyük görev Sosyal Bilgiler dersi öğretmenine düşmektedir. Çünkü bahsedilen demokratik vatandaşın yetişmesi için, onun öncelikle demokrasiye inanması ve bu doğrultuda gerekli bilgi, değer ve becerilere sahip olması gerekmektedir.

Vatandaşlık, en genel hali ile devlet ve birey arasındaki ilişkiden doğar. Bu ilişkilerde, o devlet içerisindeki vatandaşın hak ve sorumluluklarını doğurur. Birey devlete karşı etkili bir vatandaş haline gelirken ve bir takım haklarından feragat edip ödev bilinciyle hareket ederken, devlet de bireye bir takım haklar verir. Demokratik bir toplumda bireysel haklardan bazıları şunlardır: Kanun önünde eşitlik hakkı, yönetime katılma hakkı, ifade, düşünce gibi bir takım özgürlükler hakkı. Devletin vatandaşa sağladığı bu temel hakların yanında, vatandaşın sahip olduğu diğer haklardan bazıları ise; siyasi partilere ve ilgilendiği sivil toplum örgütlerine katılma, yasalara uyma ve seçimlere katılma hakları gibi.

Sosyal Bilgiler bu ve bunun gibi devlet ile vatandaş arasındaki hak ve sorumlulukları öğrencilere aşlamayı hedefler. Bu sayede etkili vatandaşların

yetişmesine katkıda bulunur. Fakat sadece bununla kalmaz ayrıca, kültürel değeri devam ettirebilmek ve toplumsallaşmayı sağlamayı da kendisine amaç edinir. Toplumsallaşmanın nedeni, toplum bireyleri arasındaki beraberliği koruyarak, toplumun sürekliliğini sürdürmeye destek olmaktır. Toplumsallaşma aslında, geçmişte oluşturulmuş değeri, korunarak devamının sağlanmasıdır. Mevcut değeri analiz edilmeden, sorgulanmadan, üzerinde düşünülmeden kabul edilmesi istenir. Bu tutum, bir tür doktoriner yaklaşım olarak karşımıza çıkar. Bu tutumda etkili demokratik vatandaşları yetiştirme amacı ile ters düşer. Çünkü etkili demokratik vatandaş, esasen sorgulayan, bilgiye ve akıl yürütmeye dayalı düşünebilen ve hareket eden insandır. Bu yüzden sosyal bilgilerde öncelikle, toplumsallaşma amacından ziyade, düşünebilen ve kritik yapabilen öğrencilerin yetiştirilmesi daha doğru olması beklenir.

2004 Sosyal Bilgiler öğretim programı, Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarına paralel olarak, Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarını dört boyutta ele almak mümkündür. Bunlar;

- Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden,
- Toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri yönünden,
- Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden,
- Ekonomik yasama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönündendir.

Sosyal Bilgilerin amaçlarının öneminin yanı sıra, öğretim programı içerisinde bulunan öğeler de bir o kadar önemlidir. Sosyal Bilgiler öğretim programı içerisinde bulunması gereken unsurlar şunlardır (Evans, Brueckner, 1990, 122) :

1. Sosyal Bilgiler programları, öğrencilerin yaş, olgunluk ve ilgileriyle doğrudan alakalı olmalıdır.
2. Sosyal Bilgiler programları, insan deneyimi, kültür ve inançları temsil eden güncel ve geçerli bilgiyle ilgili olmalıdır.
3. Sosyal Bilgiler programları, gerçek sosyal dünyayla alakalı olmalıdır.

4. Öğrenme etkinlikleri, öğrencileri doğrudan meşgul etmeli ve onları öğrenme sürecine etkin bir şekilde katmalıdır.
5. Öğretim stratejileri ve öğrenme etkinlikleri, çok çeşitli öğrenme kaynaklarına dayandırılmalıdır.
6. Sosyal Bilgiler programları, deneyimsel organizasyonları kolaylaştırmalıdır.
7. Programların hedefleri doğrultusunda, değerlendirme, faydalı, sistematik, kapsamlı ve geçerli olmalıdır.
8. Sosyal Bilgiler eğitimi, okul programının önemli bir parçası olarak görülmeli ve desteklenmelidir.

2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitimi

Sosyal Bilgiler, öğrencilerin dünü ve bugünü bilerek yarına hazırlanmasını sağlayan, ve bireye temel vatandaşlık vazifesini öğreten disiplinler arası bir derstir. Sosyal Bilgiler, kültürel miras ve onun sürüp giden özelliklerinin etkisini ele alır. Programda tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi ile insanlar ve onların yaşayış biçimlerinin değişmesi konularında çocukların anlayışlarını değiştirme ve geliştirme için ekonomi, antropoloji, sosyoloji ve öteki disiplinlerden alınan konular çok önemli yer tutar (MEB, 2005). Sosyal Bilgiler; ilköğretim programlarında antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, anayasa, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din, sosyoloji ve en az bu bilimler kadar beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden yararlanan bir ders olarak belirtmiştir (Zarrillo, 2004). Bireyin kişiliğinin gelişmesinde, topluma uyumlu, üretken ve verimli insan olarak yetişmesinde tartışılmayacak kadar önemli bir yere sahip olan Sosyal Bilgiler Dersinin öğretim programının ülkenin ihtiyaçları da dikkate alınarak bilimsel bir yaklaşımla geliştirilmesinde büyük yarar vardır. Ayrıca bireyin topluma uyum sürecinde kazanması gereken hedef davranışlar, Sosyal Bilgiler öğretim programının hedeflerinin arasına girdiği için bu dersin önemi giderek artan bir önem teşkil etmektedir.

2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları

Günümüzde ekonomik, sosyal ve kültürel alanda yaşanan hızlı gelişmeler ve değişimler, kişinin neredeyse her alanda kazanım sağlamasını ve bu kazanımları da uygulayabilecek yeteneğe sahip olmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda, yapılan program geliştirmeler kapsamında, toplumun ihtiyaçlarını karşılama bütün ders programlarında bulunmasına karşın bazı derslerin bu konudaki yükümlülüğü çok daha fazladır. Sosyal Bilgiler Dersi de bu konuda sorumluluğu en fazla taşıyan derslerdendir.

Sosyal Bilgiler dersinde, devamlı bir şekilde değişen ve çoğalan dünya problemlerini kavrayacak bunlara çareler üretecek kişilerin eğitilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte talebelerin derse aktif bir biçimde katılımını sağlamak, talebelere olayları somut bir şekilde aktarabilmek ve dersi ilginç bir duruma getirmek maksadıyla güncel olaylardan faydalanılmaktadır (Deveci, 2007, s.417-451).

Sosyal Bilgiler öğretiminde güncel olaylardan faydalanmanın bazı amaçları mevcuttur. Bu amaçlar (Moffatt, 1957: 215):

- Toplum ile ilgili olgular ve olaylar vasıtasıyla ilgi çekmek,
- Talebelerin günlük yazıları takip ederek bilgi edinmesini sağlamak,
- Olgular ve vakalar ile geçmişe ilişkin sebepler arasında bağlantı kurmak,
- Eleştirel ve tarafsız düşünmeyi teşvik etmek,
- Demokratik değerlerin önemini kavramak,
- Yanlı haber ve propaganda ile gerçek haber arasındaki farkı anlayabilmek,
- Toplumsal ve kültürel değişim, barış, insan hakları, özgürlük, kültürlerarası anlayış gibi konularda duyuşsal özellikler geliştirmek,
- Okuma, çalışma, bilgi ve kaynak tarama maharetleri ile birlikte çözümleyici düşünme ve sorun çözme kapsayan zihinsel maharetler ile karar verme maharetlerini ilerletmek,
- Değişik kitle iletişim araçlarıyla takip edilen her çeşit bilgiyi ve haberleri değerlendirebilmek,
- Kanaat ve delili birbirinden ayırabilme kabiliyeti kazanmak,
- Aktüel olayların günlük hayat üzerindeki etkilerini araştırmak,

- Aktüel olayların gelecekteki yaşama biçimi üzerindeki etkilerini tahmin etmek,
- Aktüel olaylara ait fonksiyonel kavramlar geliştirmek,
- Çeşitli haber kaynaklarına erişmektir.

2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler dersinin esas amaçlarını dört başlık altında sınıflandırmıştır. Bunlar;

- Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden,
- Toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri yönünden,
- Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden,
- Ekonomik yasama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönündendir.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2004 senesinde ilköğretim 4-7.sınıflarda öğrencilere gösterilen Sosyal Bilgiler programına yeni bir bakış açısı getirmiştir.

Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile ilköğretim okulu Sosyal Bilgiler öğretim programının kapsamında bulunan Sosyal Bilgiler dersinin genel hedefleri şunlardır (Çelikkaya, 2011: 971):

Öğrenciler bu ders programıyla;

A. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden;

- Ailesine, ulusuna, ülkesine, Atatürk inkılâp ve ilkelerine sıkı sıkıya tabi, çalışmaktan yılmayan, araştırmayı seven, fedakâr, erdemli, müteşebbis, iyi bir insan ve iyi bir yurttaş olarak yetişirler.
- Türk ulusunun dünya tarihindeki değerini, insanlığa karşı gerçekleştirdiği hizmetleri anlayarak büyük bir ulusun çocukları olduklarını bilir ve Türk ulusunun ülküsünü gerçekleştirmek maksadıyla hiç bir özveriden kaçınmayacak bir karaktere sahip olurlar.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarını temel alan ulusal, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu kavrayarak Cumhuriyet'in değerini kesin bir biçimde anlarlar.

- Topluluk biçiminde yaşamının bir zorunluluk olduğunu, ulus kavramını ve Türk ulusunun özyapısını her yönüyle ve iyice anlayarak ülkesine ve içindeki değerlere karşı olan sevgisini, saygısını ve güvenini güçlendirir.
- Türk ulusunun zekâ ve yeteneğini, çalışma azmini, bilim ve sanata olan sevgisini, insanlık duygusunun büyüklüğünü kabullenerek, bu üstün nitelikleri hayatlarının bir parçası haline getirirler.
- Ulus ve vatan işlerini hayatlarında ilk sıraya koyarak, ulusu ve vatani için var gücüyle çalışmayı alışkanlık ve prensip haline getirirler.
- Tarihte ulusumuza ve insanlığa büyük hizmetleri dokunmuş olan Türk büyüklerini bilir; tarihe yön vermiş değerli şahsiyetlerin yerinde ve vaktinde sergiledikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrama yetisi, yiğitlik, özveri ve yürekliliklerinin, tarihin gidişatını nasıl etkilediğini her yönüyle ve iyice anlarlar.
- Topluma yön vermiş Mustafa Kemal Atatürk ve öteki Türk büyüklerinin yalnızca ulusal değil, bütün insanlığı ilgilendiren yönlerini de kesin bir biçimde anlayarak ve beğenerek; ulusumuza da düşen insanlık vazifeleri olduğunu görerek insanlığa sevgi, saygı ve hizmet sunma şuuruna erişirler.
- Türk inkılâbının manasını, farklı açılardan değerini, Türkiye'nin zenginlik ve mutluluğuna yaptığı katkıyı ve yurdun geleceğine yapacağı tesiri kesin bir biçimde anlar; Türk inkılâbının değerlerini her daim muhafaza etmeye amade, özverili birer Türk evladı olarak yetiştirirler.
- Bugünkü medeniyetin çok uzun ve şanlı bir geçmişin eseri olduğunu en ince ayrıntısına kadar anlar; bu medeniyette Türk ulusunun sağladığı hizmeti ve katkıyı kavrayarak, Atatürk'ün yönergeleri gereğince “ulusal kültürümüzü medeni uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma” yolunda her zorluğa katlanma bilinci elde ederler.
- Çağımızı daha iyi anlayabilmeleri amacıyla geçmiş dönemlerdeki sosyal, iktisadi ve siyasî vakaların sebep ve neticelerini günümüzle karşılaştırma yaparak düşünme, araştırma ve akıl yürütme kabiliyetlerini geliştirirler.
- Ülkenin her köşesinde görev ve mesuliyet alabilecek duruma gelir, aileni kutsallığına saygı duyar, ailenin zenginliği ve mutluluğu için mesuliyet ve görev hislerini geliştirirler.

- Yasalara saygı duyar; yasalara ve devlet otoritesine itaat etme hissini ve alışkanlığını elde ederler.
- Etrafındaki sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtları tanıyarak bu ulusal değerlerimizi korumanın değerini kavrarlar.

B. Toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri yönünden:

- İnsanların birbirlerine ihtiyaç duyduklarını kavrar; grup çalışmalarına iştirak etmenin, insanlara yardımda bulunmanın gerekliliğini anlar ve bunu tatbik edecek duruma gelirler.
- İnsanların karşılıklı olarak hak ve mesuliyetleri olduklarını ve birbirlerinin düşünce ve inançlarını, hürmet ve müsamaha ile karşılamaları gerektiğini kabullenirler.
- Birlikte çalışma, mesuliyet alma, karşılıklı yardımda bulunmak ve karar alma ilkelerini uygulamayı öğrenirler.
- Tüm faaliyetlerini demokratik yaşamın prensiplerine göre hazırlamayı öğrenirler.
- Aile, okul ve toplum yaşamının esas prensiplerini ve topluluk biçiminde yaşamının zarureti her yönüyle ve iyice anlarlar.
- Trafik kurallarına riayet etmeyi yaşamlarının bir parçası haline getirirler.

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden:

- Türkiye'nin, dünyadaki konumunun değerini kavrar ve Türkiye'nin gelişmesinde seyerek mesuliyet alma hislerini geliştirirler.
- Türkiye'nin, komşu olduğu ülkeler ve dünya ülkeleriyle olan ilişkileri ile alakalı genel malumat elde ederler.
- Türklerin hayatlarını sürdürdüğü öteki ülkeler hakkında bilgi sahibi olurlar, Türklerin bütün dünya ülkelerine yayılmış ve geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu anlarlar.

- Plân, kroki, harita ve grafik bilgileri elde ederek bu bilgilerden faydalanabilir duruma gelirler.
- Doğayı korumanın bugünümüz ve geleceğimiz için değerini anlarlar.
- Yaşanabilir bir doğanın temel insan hakkı olduğunun bilincine varırlar.

Ç. Ekonomik yasama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden;

- Yakın çevrenin iktisadi değerleri ile ulusal kaynaklarımızı bilir ve bu kaynakları kollamanın görevi olduğunun bilincine varırlar.
- Kendi malını, eğitim aldığı okulunu, okul gereç ve araçlarını zarar vermeden kullanma ve koruma bilinci kazanırlar.
- İdareli olma ve düzenli çalışma becerisi kazanırlar.
- Üretim, tüketim ve dağıtım ile alakalı temel bilgiler elde ederler.
- Diğer halkların yaşama biçimlerini ve geçinme yöntemlerini inceler ve bunlar arasındaki iktisadi bağlantıları öğrenirler.
- Turizmin manasını, bilhassa Türkiye için değerini kavrarlar.
- Nüfus artış oranının eğitime ve ülke ekonomisine olan etkisini öğrenirler (Çatak, 2008).

Sonuçta Sosyal Bilgiler Dersi, öğrencilerin günümüz koşullarında karşılaştığı değişim karşısında ve bu değişimin getireceği toplumsal ya da bireysel belirsizliklerin üstesinden gelebilmeleri için bir takım değerler ile donatılmasını amaçlamaktadır. Bu sebeple becerilerin yanı sıra değerler de öğretim programlarında yerini almaktadır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamında bilgiler, öğrencilere doğrudan verilmeyip, öğrencilerin bilgi ile beraber değer ve beceri kazanması da amaçlanmıştır.

2.2.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Eğitimdeki Yeri

Ders kitapları öğretim faaliyetleri ile beraber aktif bir şekilde kullanıldığında, talebelerin okuma ve düşünme maharetlerini ilerletmektedir. Ders kitabı sayesinde talebeler konuyla alakalı temel bilgileri ve cümle yapılarını öğrenerek, kelime belleklerini arttırmaktadırlar. Aynı zamanda pek çok talebe alışılması zor bir metinden

temel düşünceyi bulma ve bilgiyi yapılandırmada yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada ders kitapları bu becerileri kazanmada büyük katkı sağlamaktadır. (Yavuz, 2007).

Bugün ders kitaplarının derslikteki yeri hâlâ değerini korumakta olup, öğretmenler pek çok çalışmayı kitap ile birlikte yapmaktadırlar. Öğretmenlerin büyük bir kısmı, öğretim programlarını dikkate almadan öğrenme ve öğretme faaliyetlerine ilişkin programlarını ders kitaplarına göre gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla ders kitaplarının değeri her geçen gün daha da artmaktadır (Kızılçaoğlu 2003: 95).

2.2.4.1. Öğrenci Ders Kitabı

Öğrenci ders kitapları; eğitim öğretim sürecinde kullanılan en önemli materyaldir. Öğretmenin hedef davranışları kazandırması sürecinde çok sık olarak kullandığı bu ders kitapları eğitim öğretim sürecine yön vermektedir. Programın içerik boyutunu oluşturan bu kitaplar, öğrencinin kazanımları oluşturmaya sürecinde şüphesiz en iyi yardımcılardan biridir. Hemen hemen her programın hedeflerini kazandırmak için oluşturulan ders kitapları vardır. Sosyal Bilgiler öğretim programına uygun da ders kitapları oluşturulmuştur.

2.2.4.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Ders kitapları, öğrenme-öğretme sürecinin en yaygın kullanılan ders aracıdır. Günümüzde ders kitaplarının sınıf içindeki yeri hâlâ önemini sürdürmekte olup, öğretmenler birçok etkinliği kitap ile yürütmektedirler. Çoğu öğretmen, öğretim programlarına hiç bakmadan öğrenme-öğretme etkinliklerine ilişkin düzenlemeleri ders kitaplarına göre yapmaktadır. Bundan dolayı ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır (Kızılçaoğlu, 2003, s.95). Ders kitapları, bir yandan öğrencilerin neler öğreneceklerini belirlerken, diğer taraftan öğretmenlerin öğreteceklerini de etkileyen kaynaklardır. Buna karşın belki de en fazla eleştirilen eğitim araçlarıdır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin kullandıkları ders kitapları ile ilgili bir takım sorunların bulunduğunu rahatlıkla söylenebilir (Gümü, 2004, s.83).

Günümüzdeki ders kitapları, hem öğretmenler hem de öğrenciler için temel öğretim malzemeleridir. Ders kitapları vazgeçilmezliğinin yanı sıra, öğretimin daha

nitelikli olmasına da katkı sağlar. Ders kitaplarının asıl görevi, bilgi verme, bilgileri düzenleme, öğrencinin kendi kendine öğrenmesini sağlama, öğretimi koordine etme ve kişilik geliştirmedir (Öcal, 2007, s.51-61).

Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir” (Mentiş, 2007, s.519-531).

Sosyal Bilimler temelli ders kitaplarına duyulan ilgi, tüm dünya coğrafyasında her zaman için diğer konu alanı ders kitaplarından çok daha ön planda tutulmuştur. Hayat bilgisi, Sosyal Bilgiler, Yurttaşlık Bilgileri, İnsan Hakları ders kitapları bu ilginin yoğunlaştığı öğretim materyalleridir. Ülkede yaşanan ve eğitim sürecinden geçen her bireyin temel bilgi, beceri, inanç, düşünüş ve değer yargısı örüntüsü bu ders kitapları tarafından şekillendiği için çeşitli toplum kesimleri, eğitim dünyası ve baskı grupları Sosyal Bilimler ilintili ders kitapları ile yakından ilgilenmektedir. Yapılan araştırmalar, öğrencilerin sekizinci sınıfa kadar oluşturdukları algı ve tutumların, bu yaştan sonra değiştirmenin zor olduğunu göstermektedir. Bu nedenle okuldaki dersler ve uygulamalar öğrencilerin oluşacak değer yargıları üzerinde büyük etki yapacaktır. Başarılı bir Sosyal Bilgiler programı ve kitabı, hızla değişen bir toplum yapısı için gereken beceri ve tutumları kazandırmalıdır (Çetin, 2008).

Sosyal Bilgiler ders kitabında aranacak nitelikler T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinin 2434 sayısında aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (MEB 1995):

- Kitaplar ders programına uygun olarak belirlenir.
- Kitaplarda konular sistemli bir şekilde işlenir.
- Kitaplardaki konular öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır hale getirilir.
- Kitaplar estetik bakımdan yeterli ve göz sağlığına uygun olur.
- “İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır” sorusuna verilen yanıtlardan bazıları şu şekilde belirlenmiştir (Kara, 2007):

- Nihai yanıtları sunduğu iddiasında olmamalıdır.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerini açığa çıkarmalı, kendi kişisel yargılarını geliştirmelerini sağlamalıdır.
- Bağımsız öğrenme yeteneğini pekiştirmelidir.
- Geçmişe ilişkin yorumları çoğulcu bir yaklaşımla sunmalıdır.
- Farklı görüşleri savunan kaynakları da kapsamalıdır.
- Ulusçu önyargı ve eğilimlere öncelik tanımadan yazılmalıdır.
- Yerel, bölgesel ulusal Avrupalı ve küresel perspektifler arasında dengeli bir yaklaşıma sahip bulunmalıdır.
- Öğrencilerin yaparak - yaşayarak, kendi deneyimleriyle öğrenmelerine yardımcı olmalıdır.
- Öğrenci beceri ve davranışlarının gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
- Öğrencilerin bireysel gelişmelerine yardımcı olmalıdır.
- Çeşitlenmiş ödev, görev etkinlikler içermelidir.
- Konulara eşlik eden görsel malzeme yalnızca süsleme amaçlı değil, işlevsel kaynak malzeme niteliğinde olmalıdır.

2.2.4.3. Öğrenci Çalışma Kitabı

Ders kitapları bireysel olarak çalışmayı sağlamada yeterli olmayabilirler. Bunun için öğrenci çalışma kitaplarının kullanıma sunulması öğrenme-öğretme sürecinin etkililiğini arttıracaktır.

Bir öğrenci çalışma kitabı hazırlanırken şu özelliklere dikkat edilmelidir:

- Çalışma kitabı, ders kitabı ile bağlantılı olmalı, ders kitabının etkin kullanımını sağlamalı, öğrenciye rehberlik etmelidir.

- Ders kitabının dışında öğrenci düzeylerinin üzerinde etkinlik ve çalışmalara yer verilmemelidir.
- Verilen etkinlik ve çalışmalar basitten zora doğru hazırlanmalıdır.
- Gereğinden fazla etkinlik ve çalışmalara yer verilmemelidir.
- Farklı tiplerdeki etkinlik, çalışma ve soru stillerine yer verilmelidir.
- Etkinlikler, çalışmalar ve değerlendirme etkinlikleri sadece bilgi basamağında olmamalıdır.
- Öğrencilerin kendini tanımalarına ve oyun oynamalarına yönelik etkinliklere yer verilmelidir.
- Öğrenci çalışma kitabında kullanılacak görsel öğeler öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır.
- Öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasında yardımcı olacak, öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilir.
- Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çeken çeşitli örnekler bulunur.
- Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici ve günlük hayatla ilgisini kurabileceği çalışmalara ağırlık verilir.
- Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçen çalışmalara ve değerlendirmelere yer verilir.
- Konular, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak ve ilgisini çekecek görsel öğelerle (grafik, şekil, resim, fotoğraf, harita, karikatür gibi) desteklenir.

- Öğrencilerin yeteneklerini geliştirmede yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adresleri ve okuma kaynaklarına yer verilir.
- Dersin özelliğine göre uygulama ve işlem sonucunun yazılacağı çizelgelere, bilgi ve veri tablolarına, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plan, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara; bazı ünite konularında kullanılmak üzere videokaseti, ses kaseti, slayt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri öğretimi destekleyici materyallere yer verilebilir.
- Dersin özelliğine göre soru-cevap, doğru-yanlış, çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, bireysel ve grup çalışmaları, canlandırma, tablo tamamlama, cümle tamamlama gibi yöntem, teknik ve etkinliklere de yer verilir (MEB 1995).

2.2.5. Ders Kitapları ve Öğrenme Yaşantıları

Bir eğitim programı dört öğeden oluşmaktadır. Eğitim programı; hedef, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir (Demirel, 2000, s.57). İçerik programın ne öğretilecek veya ne öğrenilecek kısmını oluşturmaktadır. Programın içeriği, ayrıntılı olarak ders kitaplarında bulunmaktadır. Öğrencilerin kullandığı ders kitabı içerik kısmını, çalışma kitabında bulunan etkinlikler de öğrenme yaşantılarının bir kısmını oluşturmaktadır. Öğretmen, öğrenme yaşantılarını uygularken strateji, yöntem ve tekniği belirlemeden önce öğrenci çalışma kitabında bulunan etkinlikleri inceleyip ona göre öğrenme sürecini oluşturmaktadır. Bu etkinlikler, öncelikle hedefi daha sonra ise içeriği kazandırmak için kullanılmaktadır.

2.2.6. Öğrenme Yaşantılarında Etkinlik ve Etkinliklerin Amaçları

Eğitim öğretim sürecinde dersin hedeflerini kazandırabilmek için hedefe ve içeriğe uygun etkinlikler düzenlenmelidir. Bu etkinliklerin nitelikleri ve nicelikleri bireyin hedefleri kazanmasında etkili olacaktır.

Bu bağlamda, bir etkinlikte bulunması gereken özellikleri şu şekilde ifade etmem mümkündür:

- Basitten zora doğru olmalıdır.
- Günlük hayatla ilişkili olmalıdır.
- Bilinenden bilinmeyene doğru olmalıdır.
- Öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
- Öğrencinin psikomotor becerilerine uygun olmalıdır.
- İlgi çekici olmalıdır.
- Dersin hedefleri ile tutarlı olmalıdır.
- Öğrencinin gelişim sürecine uygun olarak hazırlanmalıdır.

2.2.7. Sosyal Bilgiler Dersi Uygulama Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken

Hususlar

Milli Eğitim Bakanlığının öğretmen için yayınladığı kılavuza göre Sosyal Bilgiler Dersinin işlenişi ile ilgili genel açıklamaların bazı maddeleri şunlardır (Kuyucu, 2007, s.21):

- İlköğretim okulunun 4.ve 5. sınıflarının ders konuları tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenmelidir.
- Sosyal Bilgiler dersine ait bilgiler programda birleştirilerek üniteler halinde verilmiştir. Ünitenin işlenişinde programdaki sıraya uyulması zorunluluğu yoktur. Öğretmen, bunlar arasında gerekli gördüğü değişikliği yapabilir.
- Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen, çevre özelliklerini de dikkate alarak programda verilmiş olan konuları daha değişik şekilde birleştirip sınıfına ve bulunduğu yere uygun üniteler yapabilir. Veya verilmiş olan ünitelerin, çevresine ve sınıfına uygun daha fazla parçalara ayırabilir.
- Ünitenin işlenmesinde “ Yakından uzağa “ ilkesine uyulmalıdır. Bunun için öğretmenin öncelikli olarak yapması gerekenleri şu şekilde ifade edebiliriz:

öğretmen öncelikle çocuğun bulunduğu çevreyi inceleyerek işe başlamalıdır. Yakından uzağa, görülden görülmeyene zihninde canlandırmalarla geçiş yaparak çocuğun görüş ve düşünüş kapasitesini yeterince irdeleyip, derece ufkunu genişletmelidir. Bunun için önce çocuğun içinde yaşadığı il, bölge sonra yurt ve dünyaya geçilmelidir.

- Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak üniteler, öğrencilerin ilgileri bu günkü ve yarınki ihtiyaçları dikkate alınarak ortakla hazırlanmalıdır.
- Bu derslerde öğrencilerin gereksiz bilgi vermekten, özellikle ezberden kaçınılmalı, onlara günlük yaşayışlarında veya ileriki hayatlarında yararı olacak bilgiler verilmelidir. Sosyal Bilgilerde öğrencilerin, milletimize karşı takdir ve güven duygularını kuvvetlendirmek için gerekli gayret harcanılmalı ve Atatürk'ün **“Türk, Öğün, Çalış, Güven”** ve **“Ne Mutlu Türk'üm Diyene”** sözleri bu çalışmanın temeli olmalı.
- Bu derslerin öğretiminde yalnızca soru-cevap ve anlatma değil çeşitli metotlara yer verilmelidir. Özellikle öğrenciyi kendi kendine aktif yapan ve onu araştırmaya incelemeye sevk eden metotlara öncelik verilmelidir.
- Bu dersin öğretiminde yalnız ders kitapları ile yetinilmemeli, öğrencinin seviyesine uygun çeşitli kaynaklardan yararlanılması, böylece öğrencinin araştırma yapması ve bunu alışkanlık haline getirmesi sağlanmalıdır.
- Yine ders süresince dikkat edilmesi gereken hususlar için İlköğretim Birleştirilmiş Sınıflar Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuzu Kitabı'nda yayınlanan diğer maddeler de aşağıdaki gibidir (MEB, 2000: 191-195):
- Öğretmen üniteleri işlerken çalışmalara ve hazırlıklara bizzat katılmalı, öğrencilerin çalışmalarını kolaylaştırmamalı ve onlara rehber olmalıdır.
- Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin, öğrenme ve çalışma yerleri, yalnız dersane değil çeşitli alanlardır.
- Ünitelerin değerlendirilmesinde, çeşitli değerlendirme yollarına başvurulmalıdır.

- Ünitelerin işlenmesinde çocukların yalnız hafızalarına başvurulmamalı, onları iyi görmeyi, gördükleri üzerinde iyi düşünmeye ve değerlendirmeye alıştırmalı, onlarda çevrelerine ve çevredeki olaylara karşı merak ve ilgi uyandırmalıdır.
- Ünitelerin işlenmesinde, gezilerden, ziyaretlerden, canlı ve cansız kaynaklardan hazır olarak elde edilecek veya öğrenciler tarafından yapılabilecek araçlardan faydalanılmalı, uygun olan konular öğrencilere dramatize ettirilmelidir.

2.2.8. Yaratıcı Düşünme

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden bu yana, farklı yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılan yaratıcılık kavramının hala tüm davranış bilimciler tarafından kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Tarihsel gelişim içerisinde kavramla ilgili olarak Psikoanalitik, Humanistik, Gestaltçı, Bilişsel ve Karmaşık yaklaşımlarla değişik anlamlara gelecek tanımlamalar yapılmıştır (Demirci, 2000: 5-14).

Psikoanalitik yaklaşıma göre yaratıcılık, içgüdüsel dürtülerle atılğanlığın ürünüdür. Bu tür davranışlar, kişinin iç çatışmaları ve saldırgan enerjisinin toplumca benimsenen ürünlere dönüşmesiyle ortaya çıkar (Sönmez, 1992, s.145).

Hümanistik yaklaşıma göre yaratıcılık, yaratıcı bir süreci bir taraftan bireyin bir tekliği dışında gelişen bir karmaşık ilişkisel ürünün ortaya çıkışı; öte yandan maddelerin, olayların, insanların yaşantılarındaki koşulları oluşturması olarak savunmaktadır (Sungur, 1997 s.19).

Gestaltçı yaklaşıma göre yaratıcılık, özgün bir probleme yönelik çözüm yolu alternatiflerini bulup en uygun olanını biçimlendiren bir düşüncedir. Problem çözmede alışagelmedik kullanım yollarının bulunması söz konusudur.

Bilişsel yaklaşıma göre yaratıcılık, eş anlamlı ve zıt anlamlı düşünerek, bilgileri düzenlemede akıcılık, problem çözmede esneklik ve iki durumda da meydana getirilen ürünlerdeki özgünlüktür (Demirci, 2000: 5).

Karmaşık yaklaşıma göre ise yaratıcılık, bir problem durumunda bilinçli sistematik ve mantıksal bir hazırlık sürecinin devamında gerçekleşen, bilinç dışı

kuluçka ve aydınlanma süreçlerinin devamındaki sonuçların kullanılmasıdır. Yaratıcılık, bireylere çekici gelen sihir, deha, üstün yeteneklilik gibi çoklu kavramları çağrıştıran bir kişilik özelliğı olarak bilinmektedir (Sungur, 1997, s.19). Her durumda, yaratıcılığın içinde merak, imgelem, buluş, özgünlük gibi öğeler vardır ve yaratıcı kişi, sorunlara yeni çözüm yolları bulan, karmaşık ve yeni düzeyde bir bileşim yapabildir (San, 1979, s. 103).

Yaratıcılık, eleştirel bakmak, yeni önermelerde bulunmaktır. Daha önce aralarında ilişki kurulmamış nesneler ya da düşünceler arasında ilişki kurulmasıdır. Alışılmışın, bilinenin dışında, farklı, yeni, özgün olmak, problemi görmek, farklı çözüm yollarından giderek yeni sonuçlar çıkartmaktır. Yaratıcılık dünyayı, benliğı değıştirme eylemliliğidir. Sanatsal yaratma, değıştirme sürecinde öznel iç yaşantının farklı dışa vurumudur. İnsanın deneyimleri, duyarlılığı, algılama tavrı ile yeniden üretimi gerçekleştirmesidir. Öznelin nesnelle diyalektik buluşmasında yeni ilişkilerin bulunması, keşfedilmesidir (Çellek, 2005, s.4).

Yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesi, ilköğretimden üniversiteye kadar bütün eğitim kademelerinde önemli bir amaç olarak görülmektedir. Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan ilköğretim programlarında da, yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu becerinin geliştirilmesinde öğretmenlerin rolleri çok önemlidir. Bu nedenle, öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yararlı olacağı düşünülmektedir (Yaman, 2006, s.42-52).

2.2.9. Yaratıcı Düşünme ve Sosyal Bilgiler

Yaratıcı düşünme yenilik arayan, sorunlara farklı çözüm yolları getirebilen buluşçu ve bireyin kendisine özgü düşünme biçimidir (Özben, Argun, 2001: 66-78).

Buradan hareketle yaratıcı düşüncenin en önemli özelliğinin farklılık olduğu söylenebilir. Ancak farklılığın hem çizgi dışı hem de kabul edilebilir olması gerekmektedir (Sünbül, 2002, s.165).

Yaratıcılık bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda öğrendiklerini, birbirleriyle ilişkilendirerek karşılaştığı bir sorunu çözebilmesi ve ortaya özgün bir ürün çıkarabilmesidir (Güleryüz, 2000, s.161).

Yaratıcılık öğrenilmiş bir beceri ve davranış değildir; öğrenilmiş bir davranış olmadığı için yaratıcılığı çocuklarda gözlemlemek daha kolaydır. Çünkü her çocuk yaratıcılık potansiyeliyle dünyaya gelir ve üç-beş yaş arası dönem, yaratıcılığın geliştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir (Pica, 2005, **Akt.** Gömleksiz 2009, s.3).

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının esas alındığı ve öğrenci merkezli öğretimin amaçlandığı yeni İlköğretim programı ile öğrencilerde geliştirilmesi istenen bir beceri yaratıcı düşünmedir. Çok boyutlu düşünmeyi ve olaylara farklı bir bakış açısı ile bakmayı gerektiren yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesi bireyin bilim ve teknolojiye sürekli değişime uyum göstermesi açısından önemlidir. Bu amaçla, Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin teorik olarak yaratıcı düşünme becerisini ne ölçüde etkileyebileceğini, araştırmada bulmaya çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma modeli ve hipotezleri, araştırmanın evreni, örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi konuları ayrı başlıklar altında ele alınmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel boyutlu olup tarama modelindedir. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Elazığ il merkezindeki resmi ilköğretim okullarının ikinci kademesinde Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisi konusundaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın ana ve alt hipotezleri aşağıdaki gibidir.

Ana hipotezler;

H₁: Öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk etme özelliği arasında bir ilişki vardır.

H₂: Öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın güncelliği arasında bir ilişki vardır.

H₃: Öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın uygulanabilirliği arasında bir ilişki vardır.

H₄: Öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın özgünlüğü arasında bir ilişki vardır.

Alt hipotezler;

H₅: Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmeleri farklılık göstermektedir.

H_{5-a}: Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{5-b}: Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{5-c}: Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{5-d}: Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H₆: Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmeleri farklılık göstermektedir.

H_{6-a}: Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{6-b}: Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{6-c}: Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{6-d}: Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H₇: Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmeleri farklılık göstermektedir.

H_{7-a}: Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{7-b}: Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{7-c}: Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{7-d}: Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H₈: Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmeleri farklılık göstermektedir.

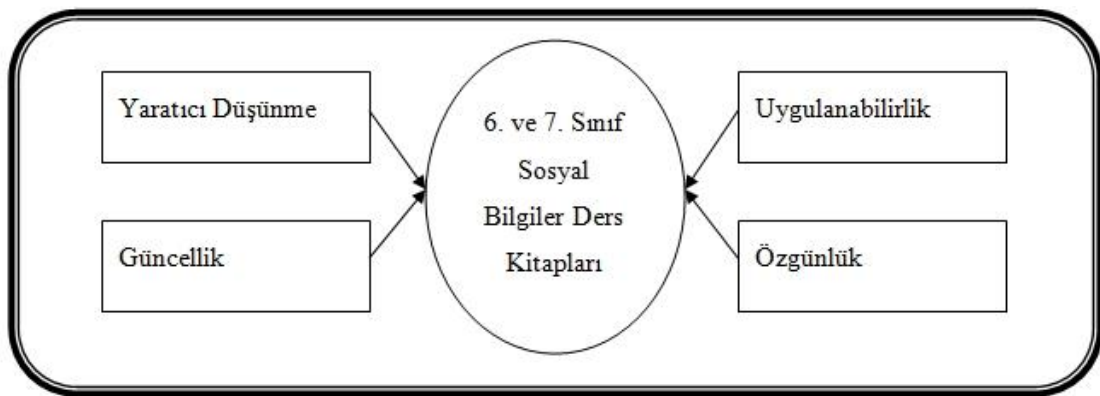
H_{8-a}: Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{8-b}: Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{8-c}: Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

H_{8-d}: Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşleri farklılık göstermektedir.

Araştırmanın şeması Şekil 3.1’de verilmiştir.

Şekil 3.1. Araştırmanın Şeması

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) tarafından Bahçelievler, Fırat, Harput, Hazar ve Karşıyaka olmak üzere beş eğitim bölgesine ayrılan; Elazığ il merkezindeki 58 ilköğretim okulundan oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise bu 58 okul içerisinde ulaşılabilir olan rastgele seçilmiş 37 okulda görev yapan 124 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Anket formu 124 öğretmene ulaştırılmış olup, tamamından dönüş alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracının hazırlanmasında, öncelikle literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklardan faydalanılmıştır. Yapılan benzer çalışmalarda anket soruları incelenmiş ve bu doğrultuda gerekli olan soru havuzu hazırlanmıştır.

İlköğretim okulları Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisinin araştırılması ile ilgili öğretmenlerin görüşlerini ortaya koymak için bu çalışmada nicel veri toplama aracı kullanılmıştır.

Anketin Elazığ İl Merkezinde bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanabilmesi için Elazığ valiliğinden 22/03/2012 tarih ve 9458 sayılı izin alınmıştır.

Anketin aksayan yönlerinin giderilmesi ve eksikliklerinin görülmesi amacıyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlere uygulanan bu ankette 4'ü kişisel bilgilerin, 20'si ise kitaplardaki etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisi ile ilgili görüşlerin yer aldığı 20 maddelik bir anket formu hazırlanmıştır. Elazığ il merkezinde yer alan ilköğretim okullarının 6. ve 7. sınıflarında derse giren toplam 40 Sosyal Bilgiler öğretmeni pilot uygulamaya dâhil edilmiştir. Deneklere uygulanan likert tipi ölçeğin güvenirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0.823 olarak bulunmuştur. Ayrıca silindiği zaman ölçeğin güvenilirliğini daha fazla artıracak herhangi bir soru ile karşılaşılmamıştır. Pilot uygulama sonunda elde edilen sonuçlar, anket formunun uygulama açısından uygun olduğunu göstermiştir.

3.4. Verilerinin Çözümlemesi

Araştırma için gerekli veriler deneklere uygulanan anket yoluyla elde edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen ham veriler bilgisayara aktarılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shaphiro wilk testi ile test edilmiş, normal dağılıma sahip özelliklerin 2 bağımsız grupta karşılaştırılmasında Student t testi kullanılmıştır. Ayrıca sayısal verilerin 2 den fazla bağımsız grupta karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren özellikler için Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve LSD çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Sayısal değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile test edilmiştir. Geçerlik ve güvenirliğin test edilmesi amacı ile Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak sayısal değişkenler için ortalama±standart sapma, kategorik değişkenler için ise sayı ve % değerleri verilmiştir. İstatistiksel analizler için SPSS Windows version 24.0 paket programı kullanılmış ve $P<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3.5. Ölçeğe İlişkin Güvenirlik Analizi

Araştırmanın bu bölümünde ders kitabı değerlendirme ölçeğine ilişkin güvenirlik sonuçlarına yer verilmiştir. Kalaycı (2008)'e göre; güvenirlik katsayısının 0-0,39 arasında olması ölçeğin güvenilir olmadığını; güvenirlik katsayısının 0,40-0,59 arasında olması ölçeğin güvenirliğinin düşük olduğunu; güvenirlik katsayısının 0,60-0,79 arasında olması, ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu ve güvenirlik katsayısının 0,80-1,0 arasında olması ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada güvenirliği belirlemek amacı ile Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmış ve sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçeğe İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları

	N	Min	Max	Ortalama	Std. Sapma	Cronbach alfa
Genel Puan	124	32	74	51,04	8,86	0,89
Yaratıcı Düşünce	124	5	25	11,75	3,18	0,83
Güncellik	124	6	21	14,11	2,64	0,705
Uygulanabilirlik	124	7	19	12,38	2,51	0,72
Özgünlük	124	8	22	12,8	2,66	0,75

Tablo 1’de görüldüğü üzere kullanılan ölçeğin genel olarak yüksek derecede güvenilir, yaratıcı düşünme boyutunun yüksek derecede güvenilir, güncellik, uygulanabilirlik, özgünlük boyutunun oldukça güvenilir olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilir olduğu belirlendikten sonra istatistiksel analizlere geçilmiştir.

3.6. Ölçeğe İlişkin Faktör Analizi

Tablo 2. Ölçekler İçin Faktör Analizi Öncesi Yapılan Analiz Tablosu

Ölçek	KMO	Bartlett
	0,827	0,001*

*($P < 0,05$), KMO: Kaiser Meyer Oklin testi

Ders kitabı ve yaratıcı düşünce ilişkisine ait görüş uygulamalarına yönelik İlk beş soru yaratıcı düşünce; ikinci beş soru güncellik; üçüncü beş soru uygulanabilirlik ve son beş soru özgünlüğü ölçmektedir. Ölçeklere ait faktör analizlerini değerlendirilmesinde ilk aşama olan “KMO (Kaiser Meyer Olkin) Örneklem Uygunluğu” değerleri ile verilerin homojen bir dağılım gösterip göstermediği; Barlett’s Testi (Barlett’s Test Of Sphericity) ile de faktör analizinin dayandığı korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı değerlendirilmiştir. KMO testin değeri 0 ile 1 aralığında değişmektedir (Albayrak, 2006 s. 130-131).

Tablo 3. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Uygunluk Testi için önerilen kriterler

KMO ölçüsü	Önerilen Düzey
0,90	Olağanüstü
0,80+	Çok iyi
0,70+	İyi
0,60+	Orta
0,50+	Kötü
0,50-	Kabul Edilemez

Tablo 3’deki ders kitabı ve yaratıcı düşünce ilişkisine ait görüş uygulamalarına yönelik yapılan KMO analizi sonucuna (0,827) göre verilerin homojenliği faktör

analizine uygun düzeyde olduğu yine benzer şekilde Bartlett testine göre faktörler arası korelasyon düzeyinin analiz yapılmasına uygun düzeyde olduğu ($p<0,05$) gözlemlendi.

Yapılan Faktör analizine göre tablolardan “Toplam Varyanslara İlişkin İstatistikler” ve “Ortak Varyanslara İlişkin İstatistikler” tabloları incelendiğinde analize alınan K=20 maddenin özdeğeri 1’den büyük olan dört faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu iki faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %55.16’dır.

Rotasyon Öncesi Faktör Yükleri				
Madde	Madde Yükleri			
	1	2	3	4
soru 1	0,646	-0,342		
soru 2	0,683			-0,361
soru 3	0,768			-0,316
soru 4	0,717			
soru 5	0,588			
soru 6	0,590	0,342	-0,302	
soru 7	0,632		-0,470	
soru 8		0,507		
soru 9	0,397			
soru 10	0,592			
soru 11	0,574		0,454	
soru 12	0,479	0,346		0,395
soru 13	0,567		0,313	-0,364
soru 14	0,368	0,478		
soru 15	0,559		0,315	
soru 16	0,657			
soru 17	0,731			
soru 18	0,391		-0,464	0,389
soru 19	0,470	-0,471	0,330	0,329
soru 20	0,551	-0,446	0,333	0,442

Rotasyon Sonrası Faktör Yükleri				
Madde	Madde Yükleri			
	1	2	3	4
soru 1	0,669			
soru 2	0,817			
soru 3	0,783			
soru 4	0,584			
soru 5	0,573			
soru 6		0,712		
soru 7		0,790		-0,314
soru 8		0,663		
soru 9		0,356		
soru 10		0,395		
soru 11	0,371		0,567	
soru 12	-0,349	0,315	0,524	
soru 13			0,652	
soru 14			0,620	
soru 15			0,440	
soru 16	0,341			0,530
soru 17				0,449
soru 18			-0,403	0,704
soru 19				0,827
soru 20				0,919

Ders kitabı ve yaratıcı düşünce ilişkisine ait görüş uygulamaları ölçeğini oluşturan dört faktörün ortak varyansları ile döndürme öncesi ve sonrası yük değerleri Tabloda verilmiştir. Buna göre faktörde de ortak yük alan maddelere rastlanmamıştır. Yüklerin 4 faktörde ayrıldığı gözlenmiştir. Rotasyon sonucu faktörler ilk 5 soru 1. Faktör, 6-10 arası sorular ikinci faktör, 11-15 arası sorular 3. Faktörü ve son olarak 16-20 arası sorularda 4. Faktörü oluşturduğu gözlenmiştir. Yapılan faktör analizine göre İlk

beş soru yaratıcı düşünce; ikinci beş soru güncellik; üçüncü beş soru uygulanabilirlik ve son beş soru özgünlüğü ölçtüğü doğrulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu bölümünde 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisini belirlemek amacı ile ilköğretim kurumunda çalışan öğretmenlere uygulanan anketlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma problemlerine cevap bulabilmek için bu bölüm üç aşamada incelenmiştir. İlk aşamada; öğretmenlerin kişisel özellikleri belirlenmeye çalışılmış, ikinci aşamada; ders kitabı değerlendirme ölçeğine ilişkin bulgulara yer verilmiş ve üçüncü aşamada ise araştırma hipotezleri test edilmiştir.

4.1. Öğretmenlerin Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, uygulanan anketin ilk kısmında yer alan kişisel bilgi formunun bulgularına yer verilmiştir. Öğretmenlerin örneklem içerisindeki oransal dağılımları frekans analizi yardımı ile elde edilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans Dağılımları

		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Erkek	69	55,6
	Kadın	55	44,4
	Toplam	124	100

Tablo 4’de, örnekleme oluşturan öğretmenlerin %55,6’sının erkek ve %44,4’ünün kadın olduğu gözlenmiştir. Buna göre örneklem içerisinde erkeklerin oransal dağılımının daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Öğretmenlerin Yaşlarına İlişkin Frekans Dağılımları

		<i>f</i>	%
Yaş	21-25	7	5,6
	26-30	18	14,5
	31-35	31	25,0
	35 ve üzeri	68	54,8
Toplam		124	100

Tablo 5’de, örnekleme oluşturan öğretmenlerin %5,6’sının 21-25 yaş grubundan, %14,5’inin 26-30 yaş grubundan, %25’inin 31-35 yaş grubundan, %54,8’inin ise 35 yaşında veya daha büyük olduğu gözlenmiştir. Buna göre örneklem içerisinde 35 yaş veya üzeri olan öğretmenlerin oransal dağılımının daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine İlişkin Frekans Dağılımları

		<i>f</i>	%
Kıdem	3 yıl ve altı	8	6,5
	4-7 yıl arası	13	10,5
	8-11 yıl arası	40	32,3
	12 yıl ve üzeri	63	50,8
Toplam		124	100

Tablo 6’da, örnekleme oluşturan öğretmenlerin %6,5’inin 3 yıl veya daha az mesleki kıdeme sahip olduğu, %10,5’inin 4-7 yıl arası, %32,3’ünün 8-11 yıl arası, %50,8’inin ise 12 yıl veya daha fazla mesleki kıdeme sahip olduğu gözlenmiştir. Buna

göre örneklem içerisinde 12 yıl veya daha fazla süre mesleki deneyimi olan öğretmenlerin oransal dağılımının daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine İlişkin Frekans Dağılımları

		<i>f</i>	%
	Lisans	100	80,6
<i>Eğitim Durumu</i>	Yüksek Lisans	24	19,4
	Toplam	124	100

Tablo 7’de, örnekleme oluşturan öğretmenlerin %80,6’sının lisans mezunu, %19,4’ünün ise yüksek lisans mezunu olduğu gözlenmiştir. Buna göre örneklem içerisinde lisans mezunu olan öğretmenlerin oransal dağılımının daha fazla olduğu görülmüştür.

4.2. Ders Kitabı Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde ilköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı konusundaki öğretmen görüşleri değerlendirilmiştir. Frekans dağılımları ile öğretmen görüşleri belirlenmiş ve tanımlayıcı istatistikler ile görüşlere katılım düzeyleri düşük, orta, yüksek olarak gruplandırılmıştır. Ayrıca bu bölümde, kullanılan ölçeğin güvenilirliği test edilmiştir.

4.2.1. Ölçeğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ortalamalar incelenirken ölçeklerin 5’li likert tipine uygun olarak katılım düzeyleri,

1.0-2.33= Düşük

2.34-3.67=Orta

3.68-5.0=Yüksek

olarak gruplandırılmıştır.

Tablo 8. Yaratıcı Düşünme Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	ss
Ders kitapları öğrencilerin yeni buluşlar yapmasını destekler.	<i>f</i>	5	12	31	67	9	3,51	0,92
	%	4	9,7	25	54	7,3		
Kitaplardaki etkinlikler yeni fikir geliştirmeyi destekler.	<i>f</i>	2	8	35	64	15	3,66	0,84
	%	1,6	6,5	28,2	51,6	12,1		
Kitaplardaki konular orijinal düşünmeyi öğretir.	<i>f</i>	4	10	36	67	7	3,51	0,85
	%	3,2	8,1	29	54	5,6		
Kitaplardaki etkinlikler farklı malzeme kullanımını teşvik eder.	<i>f</i>	2	14	37	61	10	3,51	0,86
	%	1,6	11,3	29,8	49,2	8,1		
Etkinlikler sayesinde birçok yeni fikir ortaya çıkmaktadır.	<i>f</i>	2	9	35	63	15	3,65	0,85
	%	1,6	7,3	28,2	50,8	12,1		

Tablo 8’de elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

“Ders kitapları öğrencilerin yeni buluşlar yapmasını destekler.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,51 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Ders kitapları öğrencilerin yeni buluşlar yapmasını destekler.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Kitaplardaki etkinlikler yeni fikir geliştirmeyi destekler.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,66 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Kitaplardaki etkinlikler yeni fikir geliştirmeyi destekler.” görüşüne katılımın yüksek olduğu görülmüştür.

“Kitaplardaki konular orijinal düşünmeyi öğretir.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,51 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Kitaplardaki

konular orijinal düşünmeyi öğretir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Kitaplardaki etkinlikler farklı malzeme kullanımını teşvik eder.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,51 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Kitaplardaki etkinlikler farklı malzeme kullanımını teşvik eder.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinlikler sayesinde birçok yeni fikir ortaya çıkmaktadır.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,65 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler sayesinde birçok yeni fikir ortaya çıkmaktadır.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 9. Güncellik Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar

	<i>f</i>	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	ss
Etkinlikler genellikle güncel konulardan seçilir.	<i>f</i>	1	16	43	57	7	3,43	0,82
	%	0,8	12,9	34,7	46,0	5,6		
Kitaplardaki etkinlikler teknolojik gelişmelere paraleldir.	<i>f</i>	0	19	45	47	13	3,44	0,88
	%	0,0	15,3	36,3	37,9	10,5		
Kitaplardaki etkinlikler eski yöntemlere dayalıdır.	<i>f</i>	15	58	22	20	9	2,60	1,12
	%	12,1	46,8	17,7	16,1	7,3		
Etkinlikler öğrencilerin izlediği TV programlarındaki içeriklere paralel geliştirilmiştir.	<i>f</i>	1	30	70	21	2	2,94	0,71
	%	0,8	24,2	56,5	16,9	1,6		
Etkinliklerde öğrencilerin ilgi alanlarındaki değişiklik dikkate alınır.	<i>f</i>	4	14	55	50	1	3,24	0,79
	%	3,2	11,3	44,4	40,3	0,8		

Tablo 9’da elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

“Etkinlikler genellikle güncel konulardan seçilir.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,43 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler genellikle güncel konulardan seçilir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Kitaplardaki etkinlikler teknolojik gelişmelere paraleldir.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,44 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Kitaplardaki etkinlikler teknolojik gelişmelere paraleldir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Kitaplardaki etkinlikler eski yöntemlere dayalıdır.” görüşüne ilişkin elde edilen 2,60 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Kitaplardaki etkinlikler eski yöntemlere dayalıdır.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinlikler öğrencilerin izlediği TV programlarındaki içeriklere paralel geliştirilmiştir.” görüşüne ilişkin elde edilen 2,94 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler öğrencilerin izlediği TV programlarındaki içeriklere paralel geliştirilmiştir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinliklerde öğrencilerin ilgi alanlarındaki değişiklik dikkate alınır.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,24 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinliklerde öğrencilerin ilgi alanlarındaki değişiklik dikkate alınır.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 10. Uygulanabilirlik Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	ss
	<i>f</i>	4	15	40	65	0		
Etkinliklerin uygulanması kolaydır.							3,34	0,82
	%	3,2	12,1	32,3	52,4	0,0		
	<i>f</i>	2	8	38	70	6		
Etkinliklere uygun materyal/yöntem bulunabilir.							3,56	0,76
	%	1,6	6,5	30,6	56,5	4,8		
	<i>f</i>	0	7	48	66	3		
Etkinliklere öğrenciler kolay adapte olabilir.							3,52	0,64
	%	0,0	5,6	38,7	53,2	2,4		
	<i>f</i>	4	23	34	58	5		
Etkinlikler uygulamada uzun zaman gerektirmez.							3,30	0,93
	%	3,2	18,5	27,4	46,8	4,0		
	<i>f</i>	1	8	42	67	6		
Etkinlikler kolay anlaşılabilir.							3,56	0,72
	%	0,8	6,5	33,9	54,0	4,8		

Tablo 10'dan elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

“Etkinliklerin uygulanması kolaydır.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,34 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinliklerin uygulanması kolaydır.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinliklere uygun materyal/yöntem bulunabilir.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,56 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinliklere uygun materyal/yöntem bulunabilir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinliklere öğrenciler kolay adapte olabilir.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,52 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinliklere öğrenciler kolay adapte olabilir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinlikler uygulamada uzun zaman gerektirmez.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,30 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler uygulamada uzun zaman gerektirmez.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinlikler kolay anlaşılabilir.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,56 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler kolay anlaşılabilir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 11. Özgünlük Boyutuna İlişkin Frekans Dağılımları, Ortalamalar ve Standart Sapmalar

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	ss
	<i>f</i>	5	14	39	63	3		
Etkinlikler Orijinaldir.							3,36	0,87
	%	4,0	11,3	31,5	50,8	2,4		
	<i>f</i>	4	10	58	47	5		
Etkinlikler öğrencilerin ilgisini çeken konulardadır.							3,31	0,81
	%	3,2	8,1	46,8	37,9	4,0		
	<i>f</i>	4	24	47	47	2		
Etkinlikler öğrencileri şaşırtır.							3,15	0,87
	%	3,2	19,4	37,9	37,9	1,6		
	<i>f</i>	0	8	39	69	8		
Etkinlikler öğrencilere artı değer katar.							3,62	0,71
	%	0,0	6,5	31,5	55,6	6,5		
	<i>f</i>	2	18	45	53	6		
Etkinliklere ilişkin öğrencilerin görüşleri olumludur.							3,35	0,85
	%	1,6	14,5	36,3	42,7	4,8		

Tablo 11’den elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

“Etkinlikler Orijinaldir.” görüşüne öğretmenlerin ilişkin elde edilen 3,36 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler Orijinaldir.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinlikler öğrencilerin ilgisini çeken konulardadır.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,31 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler öğrencilerin ilgisini çeken konulardadır.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinlikler öğrencileri şaşırtır.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,15 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler öğrencileri şaşırtır.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinlikler öğrencilere artı değer katar.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,62 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinlikler öğrencilere artı değer katar.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

“Etkinliklere ilişkin öğrencilerin görüşleri olumludur.” görüşüne ilişkin elde edilen 3,35 ortalama gruplandırma göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, “Etkinliklere ilişkin öğrencilerin görüşleri olumludur.” görüşüne katılımın orta düzeyde olduğu görülmüştür.

4.3. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesine İlişkin İstatistiksel Testler

Bu bölümde, araştırmanın problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ders kitabı değerlendirme ölçeğinin en yüksek hangi alt boyut ile ilişkide olduğunu belirlemek amacı ile Korelasyon Analizi kullanılmış, ortalamalar arası farklılıkları ifade eden hipotezlerin testinde ise incelenecek değişkenin durumuna göre Bağımsız Örneklem T Testi ya da Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

4.3.1. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Öğretmen görüşlerine göre ders kitabı değerlendirmede en yüksek hangi alt boyutun yani özelliğin önem kazandığını belirlemek amacı ile Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

Tablo 12. Korelasyon Analizi Sonuçları

Ders Kitabı Değerlendirme		
Yaratıcı düşünce	r	0,849**
	P	0,001
Güncellik	r	0,767**
	P	0,001
Uygulanabilirlik	r	0,733**
	P	0,001
Özgünlük	r	0,825**
	P	0,001

** Korelasyon katsayısı 0,01 düzeyinde anlamlı

* Korelasyon katsayısı 0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 12’de elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile yaratıcı düşünme özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,849 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Öğretmen görüşlerine göre ders kitaplarının öğrencileri yaratıcı düşünmeye sevk etmesi arasında %84,9’luk bir ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_1 ’e ait yokluk hipotezi **ret edilmiştir**.

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile güncellik özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,767 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Öğretmen görüşlerine göre ders kitapları ile güncellikleri arasında %76,7'lik bir ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_2 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilmiştir**.

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile uygulanabilirlik özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,733 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Öğretmen görüşlerine göre ders kitapları ile uygulanabilirlikleri arasında %73,3'lük bir ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_3 'e ait yokluk hipotezi **red edilmiştir**.

6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile özgünlük özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,825 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Öğretmen görüşlerine göre ders kitapları ile özgünlükleri arasında %82,5'lik bir ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_4 'e ait yokluk hipotezi **ret edilmiştir**.

Genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen görüşlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk etmesi ve özgünlüğü açısından ön plana çıktığı gözlenmiştir.

4.3.2. Kişisel Özelliklere Göre Değerlendirmelerin Farklılaşmasına İlişkin

Bulgular

Öğretmenlerin kişisel özelliklerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile ortalamalar arası farklılaşmalar incelenmiştir. Cinsiyete ve eğitim düzeyine göre farklılıkların olup olmadığı Bağımsız Örneklem T Testi ile, öğretmenlerin yaşı ve mesleki kıdemlerine göre farklılıkların olup olmadığı ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile sınanmıştır.

Tablo 13. Cinsiyete Göre Farklılaşmalara İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	n	Ortalama	SS	t	P
Genel puan	Erkek	69	51,51	8,81	0,656	0,513
	Kadın	55	50,45	8,96		
Yaratıcı düşünce	Erkek	69	12,01	3,42	1,036	0,302
	Kadın	55	11,42	2,85		
Güncellik	Erkek	69	14,09	2,52	-0,122	0,903
	Kadın	55	14,14	2,79		
Uygulanabilirlik	Erkek	69	12,46	2,42	0,419	0,676
	Kadın	55	12,27	2,63		
Özgünlük	Erkek	69	12,94	2,72	0,672	0,503
	Kadın	55	12,62	2,59		

SS: Standart Sapma, t: t test istatistiği

Tablo 13’den elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen -0,656 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,513 > 0,050$). Ortalamalar incelendiğinde kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_5 'e ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 1,036 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,302 > 0,050$). Ortalamalar incelendiğinde kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{5-a} 'ya ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen -0,122 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,302 > 0,050$). Ortalamalar incelendiğinde kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{5-b} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,419 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,676 > 0,050$). Ortalamalar incelendiğinde kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{5-c} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile

elde edilen 0,672 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,503>0,050$). Ortalamalar incelendiğinde kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{5-d} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir.**

Tablo 14. Yaşa Göre Farklılaşmalara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek		N	Ortalama	SS	F	P
Genel puan	21-25	7	48,1429	7,53721	0,777	0,509
	26-30	18	49,2222	9,29614		
	31-35	31	52,4839	10,1911		
	35 +	68	51,1618	8,23283		
Yaratıcı düşünce	21-25	7	10,8571	3,02372	0,919	0,434
	26-30	18	11,2222	2,51011		
	31-35	31	12,4839	4,06506		
	35 +	68	11,6471	2,895		
Güncellik	21-25	7	13,1429	2,26779	0,829	0,481
	26-30	18	13,5	3,36505		
	31-35	31	14,1613	2,49128		
	35 +	68	14,3529	2,52607		
Uygulanabilirlik	21-25	7	11,7143	2,28869	0,407	0,748
	26-30	18	12,2222	2,69106		
	31-35	31	12,7419	2,97733		
	35 +	68	12,3235	2,28193		
Özgünlük	21-25	7	12,4286	2,69921	0,404	0,75
	26-30	18	12,2778	2,67462		
	31-35	31	13,0968	3,21823		
	35 +	68	12,8382	2,39782		

SS: Standart Sapma, F: Tek yönlü varyans analizi test istatistiği

Tablo 15. Yaşa göre farklılaşmalara ilişkin Tek yönlü varyans analizi sonuçları

ANOVA					
Ölçek		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F P
GenelPuan	Gruplar Arası	183,868	3	61,289	,777 ,509
	Gruplar İçi	9466,931	120	78,891	
	Toplam	9650,798	123		
YaratıcıDüşünce	Gruplar Arası	28,010	3	9,337	,919 ,434
	Gruplar İçi	1219,240	120	10,160	
	Toplam	1247,250	123		
Güncellik	Gruplar Arası	17,339	3	5,780	,829 ,481
	Gruplar İçi	837,080	120	6,976	
	Toplam	854,419	123		
Uygulanabilirlik	Gruplar Arası	7,828	3	2,609	,407 ,748
	Gruplar İçi	769,358	120	6,411	
	Toplam	777,185	123		
Özgünlük	Gruplar Arası	8,704	3	2,901	,404 ,750
	Gruplar İçi	861,256	120	7,177	
	Toplam	869,960	123		

Sd:Serbestlik Derecesi

Yaş gruplarının ölçek puanları ortalamalarının farklılıkları Tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Yapılan analizde yaş gruplarının ölçek ortalamaları bakımından farklılık göstermediği gözlenmiştir ($P>0,05$). Bu nedenden tek yönlü varyans analizinden sonra hangi grup ortalamasının farklı olduğunu tespit eden LSD testi yapılmamıştır.

Tablo 14’den elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,777 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,509>0,050$). Yani tüm yaş grubundan öğretmenlerin ders kitaplarını değerlendirme

yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_6 'ya ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,919 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,434>0,050$). Yani tüm yaş grubundan öğretmenlerin ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_{6-a} 'ya ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,829 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,481>0,050$). Yani tüm yaş grubundan öğretmenlerin ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_{6-b} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,407 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,748>0,050$). Yani tüm yaş grubundan öğretmenlerin ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_{6-c} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,404 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,750>0,050$). Yani tüm yaş grubundan öğretmenlerin ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_{6-d} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Tablo 16. Mesleki Kıdeme Göre Farklılaşmalara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek		N	Ortalama	SS	F	P
Genel puan	3 yıl ve altı	8	49,13	10,82	1,08	0,36
	4-7 yıl	13	50,46	9,38		
	8-11 yıl	40	53,08	9,29		
	12 + yıl	63	50,11	8,19		
Yaratıcı düşünce	3 yıl ve altı	8	11,25	3,24	1,102	0,351
	4-7 yıl	13	11,46	2,37		
	8-11 yıl	40	12,5	3,85		
	12 + yıl	63	11,4	2,83		
Güncellik	3 yıl ve altı	8	13,5	2,83	0,374	0,772
	4-7 yıl	13	13,77	3,56		
	8-11 yıl	40	14,4	2,25		
	12 + yıl	63	14,08	2,67		
Uygulanabilirlik	3 yıl ve altı	8	12,38	2,44	1,066	0,366
	4-7 yıl	13	12,69	2,81		
	8-11 yıl	40	12,88	2,74		
	12 + yıl	63	12	2,3		
Özgünlük	3 yıl ve altı	8	12	4,21	0,832	0,479
	4-7 yıl	13	12,54	2,03		
	8-11 yıl	40	13,3	2,95		
	12 + yıl	63	12,63	2,34		

SS: Standart Sapma, F: Tek yönlü varyans analizi test istatistiği

Tablo 17. Mesleki kıdeme göre farklılaşmalara ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

ANOVA						
Ölçek		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
GenelPuan	Gruplar Arası	253,695	3	84,565	1,080	,360
	Gruplar İçi	9397,103	120	78,309		
	Toplam	9650,798	123			
YaratıcıDüşünce	Gruplar Arası	33,440	3	11,147	1,102	,351
	Gruplar İçi	1213,810	120	10,115		
	Toplam	1247,250	123			
Güncellik	Gruplar Arası	7,908	3	2,636	,374	,772
	Gruplar İçi	846,511	120	7,054		
	Toplam	854,419	123			
Uygulanabilirlik	Gruplar Arası	20,166	3	6,722	1,066	,366
	Gruplar İçi	757,019	120	6,308		
	Toplam	777,185	123			
Özgünlük	Gruplar Arası	17,726	3	5,909	,832	,479
	Gruplar İçi	852,234	120	7,102		
	Toplam	869,960	123			

Sd:Serbestlik Derecesi

Mesleki kıdem gruplarının ölçek puanları ortalamalarının farklılıkları Tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Yapılan analizde yaş gruplarının ölçek ortalamaları bakımından farklılık göstermediği gözlenmiştir ($P>0,05$). Bu nedenden tek yönlü varyans analizinden sonra hangi grup ortalamasının farklı olduğunu tespit eden LSD testi yapılmamıştır.

Tablo 16'dan elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 1,080 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,360>0,050$). Yani mesleki kıdem fark etmeksizin öğretmenlerin ders kitapları değerlendirmelerinin benzer olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_7 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 1,102 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,351>0,050$). Yani mesleki kıdem fark etmeksizin öğretmenlerin ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki değerlendirmelerinin benzer olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{7-a} 'ya ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,374 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,772>0,050$). Yani mesleki kıdem fark etmeksizin öğretmenlerin ders kitaplarının güncelliği yönündeki değerlendirmelerinin benzer olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{7-b} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 1,066 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,366>0,050$). Yani mesleki kıdem fark etmeksizin öğretmenlerin ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki değerlendirmelerinin benzer olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{7-c} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,832 istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,479>0,050$). Yani mesleki kıdem fark etmeksizin öğretmenlerin ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki değerlendirmelerinin benzer olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{7-d} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Tablo 18. Eğitim düzeyi sınıflarının ölçek ortalamaları bakımından incelenmesi

Ölçek	Cinsiyet	n	Ortalama	SS	t	P
Genel puan	Lisans	100	51,25	8,79	0,536	0,593
	Yüksek lisans	24	50,17	9,30		
Yaratıcı düşünce	Lisans	100	11,68	3,17	-0,485	0,630
	Yüksek lisans	24	12,04	3,30		
Güncellik	Lisans	100	14,20	2,52	0,750	0,455
	Yüksek lisans	24	13,75	3,10		
Uygulanabilirlik	Lisans	100	12,36	2,40	-0,150	0,882
	Yüksek lisans	24	12,46	2,99		
Özgünlük	Lisans	100	13,01	2,74	1,826	0,039*
	Yüksek lisans	24	11,92	2,12		

SS: Standart Sapma ,t: t test istatistiği

*(p<0,05)

Tablo 18’den elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,536 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,593>0,050$). Ortalamalar incelendiğinde lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmeleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_0 ’e ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen -0,485 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,630>0,050$). Ortalamalar incelendiğinde lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_{8-a} 'ya ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,750 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,455>0,050$). Ortalamalar incelendiğinde lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_{8-b} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen -0,150 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,882>0,050$). Ortalamalar incelendiğinde lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Bu durumda H_{8-c} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilememiştir**.

Öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 1,826 t istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak farklılık bulunmuştur ($p=0,039<0,050$). Ortalamalar incelendiğinde lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşleri arasında fark olduğu gözlenmiştir. Bu durumda H_{8-d} 'ye ait yokluk hipotezi **ret edilmiştir**.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Sosyal Bilgiler Eğitiminde yaratıcı düşünme öğrencilere kazanım sağlayacak bir beceri olarak yer almaktadır. Fakat yeni oluşturulan programlarda yaratıcı düşünmenin bir tanımı yapılmamış, bu becerinin öğrencilere nasıl kazandırılacağı ve kullanılabilecek örnek etkinlikler verilmemiştir. Bu, programların uygulayıcısı olan öğretmenlere bırakılmıştır. Öğretmen görüşlerinden alınan bilgilere göre de öğretmenlerin yaratıcılıkla ilgili derinlemesine bir bilgiye sahip olmadıkları ve bununla ilgili herhangi bir hizmet içi seminere katılmadıkları görülmüştür.

Eleştirel yaklaşım daha önce kabul görmüş, gerçekliği kabul edilmiş, bilgi, görüş ve gözlemlere şüphe ile yaklaşmayı gerektirdiği gibi, insanın kendi izlenim ve bilgilerinin de gerçekliğini ve güvenilirliğini test etmeye açık bir tutum gerektirir. Eleştirel düşüncenin, yaratıcı düşüncenin kazandırılmasında önemli katkıları olacaktır. Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan iletişim ve empati becerisi, araştırma becerisi, problem çözme becerisi, karar verme becerisi, gözlem becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi yaratıcı düşünme becerisini doğrudan ya da dolaylı etkileyebilecek özelliktedir. Fakat üniteler içinde doğrudan verilecek beceriler de dâhil diğer bütün becerilerin öğrencilere nasıl ve ne zaman kazandırılacağı açıklanmamıştır. İçerikte de bu becerilere yer verilmemiş, bu becerilerle ilgili ayrı bir etkinlik düzenlenmemiştir. Beceri, içerik ve kazanımlar arasında ilişki kurulmamıştır.

Programlar öncelikle yaratıcılık bilincini ve tutumunu kazandırmayı amaçlamalıdır. Bu amacın gerçekleşmesi için düşünme biçiminin önemli olduğu bireyin kendisine hissettirilmeli ve bireyin çok yönlü düşünmesini sağlayacak zihinsel aktivitelerle desteklenmelidir. Çünkü yaratıcılık bilincinin oluşturulması ve yaratıcı tutumların kazandırılması yaratıcılık eğitiminin %90'ını oluşturmaktadır. Yeni sosyal bilgiler programının kazanımları arasında yaratıcı düşünce tutumunun kazandırılması yer almamaktadır.

Çalışmanın geneline bakılacak olursa yaratıcılığı geliştirmeye yönelik hazırlanan bir eğitim programının içerik yönünden şu özelliklere sahip olması gerekir:

- Kapsam geniş ve yüzeysel olmamalıdır.
- Kapsam bilgiyi derinlemesine aktarmaya uygun olmalıdır.
- Hayal gücü ve sezgileri harekete geçirecek konulara yer vermelidir.
- Yaratıcılık bilincini oluşturacak konular yer almalıdır.
- Programda yer alan konular birbirinin rutin tekrarı olmamalıdır.
- Ezber ve tekrar konular daha az olmalıdır.
- Öğrencilerin öz düşüncelerini kullanabileceği konular olmalıdır.
- Konular güncel olmalı ve yeni teknolojileri kullanmayı gerektirmelidir.
- Çocuğun gelişim düzeyinin çok altında ya da çok üstünde kalan konular düşünmeye güdülemez.
- Konular analiz-sentez, sınıflama, ilişkilendirme, yorum yapma gibi yeteneklerin gelişmesine olanak sağlamalıdır.

İçeriğin fazla olması, öğretmenleri ezberciliğe yönlendirdiğinden, yaratıcı düşünme sürecinin kullanılmasını engellemektedir. Yaratıcı düşünme üst düzey bir düşünme biçimidir. Öğrencilerin üst düzey öğrenmeleri de sadece konuların kapsamı genişletilerek sağlanamaz.

5.2. Öneriler

Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik hazırlanan eğitim programında, kapsam yüzeysel ve geniş olmamalıdır. Kapsam, bilgiyi derinlemesine aktarmaya uygun olmalıdır. Yüklü program engeli, kalıplaşmış konular yığını olan ve belli süre içinde tamamlanması gereken eğitim programları yaratıcılığa engel olmaktadır. Çünkü eğitim programlarının kapsam yönünden yüklü olması, öğretilecek bilgilerin fazlalığı anlamına

gelmektedir. Bu durum bir düşünme engeli olarak kabul edilebilir. Yaratıcılık gerçekte bir düşünme etkinliğidir. Konular, öğrencilerin düşüncelerini harekete geçirip; onlara yorumlama, analiz-sentez ve tahminlerde bulunma fırsatı verdiği oranda yaratıcı düşünmenin gelişmesini sağlar. Fakat bunun yanında yaratıcılıkta derinlemesine bilgi önem taşımaktadır. Bu anlamda bir denge sağlanması gerekmektedir. İçerik, öğrenciye fazla bilgi yükleyerek bir düşünme engeli oluşturacak derecede ağır olmamalı, fakat aynı zamanda konu hakkında yeterli bilgi vererek öğrencinin derinlemesine düşünmesini sağlamalıdır. Bu açıdan Yeni Sosyal Bilgiler Programı, içerik olarak yüzeysel fakat kapsam olarak geniş tutulmuştur. Kapsamın geniş tutulması, bilgiyi derinlemesine aktarmaya uygun değildir.

Yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yapılan bir eğitim programının amacı öğrencilerin;

- Bireysel düşünme yeteneklerinin geliştirilmesini,
- Zihinsel süreçlerini çok yönlü kullanmasını,
- Hayal gücü ve sezgi yeteneklerinin geliştirilmesini,
- Sorunlar karşısında çözüm üretebilme becerisinin geliştirilmesini,
- Yaratıcılık bilinci ve tutumu kazanmasını,
- Özgün düşünceler üretebilmesini sağlamayı, hedeflemelidir.

Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nda öğrencinin 8. sınıfın sonunda ulaşması beklenen 17 amaç açıklanmıştır. Yaratıcı düşünmenin gelişmesine yönelik olarak yapılan düzenlemelerin öncelikle eğitim programlarının amaçlarına yansması gerekmektedir. Amaç olarak bilgi yükleme ve depolama yerine, bilgiyi kullanmayı ve üretmeyi tercih eden eğitim programları, yaratıcı düşünmenin gelişmesinde daha etkili olabilir. Bu bağlamda; “Bilgiyi uygun ve değişik biçimlerde kullanır, düzenler ve geliştirir”, “Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunun çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer” ve “İnsanlığın bir parçası olduğu bilinci taşıyarak, ülkesini ve

dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir” yönünde belirlenen amaçlar, yaratıcı düşünce becerisinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Yaratıcı düşünmenin oluşmasında sezgi yeteneğinin büyük rolü vardır. Aklın varmadığı düşünce sınırında, sezginin görevi büyüktür. Sezgi bulur, görür, akıl ise ölçer biçer, sınırlar, ilkeler, kurallar koyar. Yaratıcı düşünme “Akılcı olduğu kadar sezgisel düşünerek yeni, estetik, yapıcı fikirleri, temel düşünce süreçlerini kullanarak geliştirmektedir”. Sezgi bir yaratıcı düşünme yeteneği olduğu gibi yaratıcı düşünme sürecinde de başvurulacak bir yoldur. Eğitim sürecinde mantık ve pratik bilgilerle sezgi ve imgelem gücünün görmezlikten gelinmesi, ortak geçmiş bilgilerin ve bilimsel olguların ezberletilmesi eğitim sistemine ilişkin yapılan eleştirilerin başında gelmiştir. Yeni Sosyal Bilgiler Programı’nda hayal gücü ve sezgileri içeren kazanımlar yoktur ve bu da önemli bir eksikliklerdir.

Eğitim programlarının, yaratıcı buluşların insanlık tarihine yaptığı katkıları vurgulaması; sağlıkta, sosyal alanlarda, Fen ve Matematikteki buluşların nasıl gerçekleştiğini açıklaması yaratıcı düşünmeye teşvik edecektir. Öğrencilerin sadece bu kişileri tanımaları yetmez, onları düşünce bakımından getirdikleriyle tanımaları gerekir. Ünlü düşünürlerin, dâhilerin ve sanatçıların düşünme yapıları analiz edilebilirdi. Fakat Yeni Sosyal Bilgiler Programında bununla ilgili hiçbir kazanımın olmaması dikkat çekicidir. Çünkü Sosyal Bilgiler Dersi bu gibi şeylerin rahatlıkla verilebileceği bir içeriğe sahiptir.

Eğitim programlarında yaratıcılığı geliştirmeye yönelik yapılan bir değerlendirme sürecinde, ölçülmesi gereken özelliklerin aşağıdaki kriterlerle belirlenebileceği sonucuna varılmıştır. Değerlendirme sürecinde kullanılan ölçme araçları;

- Hayal gücü, sezgi ve tahmin yeteneklerini ölçebilmeli,
- Detayları (ayrıntıları) ortaya koyma derecesini belirleyebilmeli,
- Sorgulamaya ve araştırmaya sevk edebilmeli,
- İlginç ve sıra dışı, özgün yanıtların verilmesini sağlayabilmeli,

- Olgu ve olaylar arasındaki ilişkileri ve zıtlıkları ortaya koymayı sağlayabilmeli,
- Yaratıcı sorun çözme sürecini kullanmaya teşvik edebilmeli,
- Bireyi kendine özgü düşüncesini kullanmaya teşvik edebilmeli,
- Bir öykü, bir resim, farklı bir çözüm yolu gibi ürün ortaya koymayı sağlayabilmeli,
- Sadece ezber ve hatırlamayı değil çok yönlü düşünmeyi de ölçmeli ve
- Cevabı önceden bilinmeyen ve açık uçlu sorulara yer verebilmelidir.

Yaratıcı düşünmenin gelişmesinde öğrencilerin eğitsel bilinç faaliyetlerinin değerlendirme biçimi de önem taşır. Değerlendirme ölçekleri ve ölçütleri çocuğu düşünmeye ve bilgi üretmeye sevk edebilecek özelliklere sahip olmalıdır. Örneğin, çocukları zekice buluşları hangi süreçlerden geçtikleri, yaratıcılıkla ilgili faaliyetleri değerlendirilmelidir. Bu anlamda yeni sosyal bilgiler programı sadece öğrenme ürününü değil, öğrencilerin öğrenme sürecini de değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu da yaratıcı düşüncenin gelişmesi açısından önemlidir.

Programda değerlendirme süreci ve önerilen öğretim, yöntem teknikleri yaratıcı düşünceyi geliştirecek niteliktedir. Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarında çıkan Sosyal Bilgiler ders kitapları ise konuyu anlatım tarzı ve işleyiş şekli yaratıcı düşüncenin gelişimine katkıda bulunabilecek niteliktedir. Öğrenci çalışma kitabı; zengin içerik ve sorularıyla öğrencilerin zevkle yapacağı etkinliklerden oluşmaktadır. Bu etkinlikler ise yaratıcı düşünmeyi geliştirebilecek niteliktedir.

Elazığ il merkezindeki, Bahçelievler, Fırat, Harput, Hazar ve Karşıyaka bölgelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 124 öğretmen ile yapılan görüşmede, öğretmenler Yeni Sosyal Bilgiler Programı'nda öğrencinin daha çok fikir üretebildiğini ve kendini ifade edebildiğini belirtmiştir. Fakat öğretmenlerin “yaratıcılığın” tam anlamıyla ne demek olduğunu bilmemeleri ve bu konuda programda açıklayıcı bilgilerin bulunmaması önemli bir eksikliktir. Bu durumda Yeni Sosyal Bilgiler

Programı'nda bu gerçeğin göz ardı edildiği, her şeyin yaratıcılık konusunu derinlemesine bilen bir öğretmen düşünülerek hazırlandığı söylenebilir.

Sosyal Bilimler Eğitim Programlarında yaratıcı düşünmenin ne olduğu, yaratıcı düşünmenin basamakları ve öğrencilere nasıl kazandırılabilceği açıklanmalıdır. Öğrencilere yaratıcı düşünme basamakları öğretilerek işe başlanmalıdır. Programdaki içerik, öğrencilerin derinlemesine düşünmesine fırsat verecek şekilde düzenlenmelidir. Yaratıcılığı yaşlara ve sınıflara göre gelişimini ortaya koyan konuyla ilgili araştırma sonuçları dikkate alınarak hedef ve içerikler oluşturulabilir. Örneğin hayal gücünün daha az etkili olduğu yıllarda hayal gücü ağırlıklı konulara yer verilebilir.

Programda sezgi ve hayal gücü içeren kazanımlara da yer verilmelidir. Programın uygulayıcıları olan öğretmenler için yaratıcılığın ne olduğu ile ilgili yeterli bilgiler ve örnek etkinlikler verilmelidir. Bilim, sanat ve daha birçok alanda yüksek yaratıcılığa sahip kişilerin hayat hikâyeleri ile birlikte, bu kişilerin sahip olduğu düşünce yapılarının da analiz edilmesi sağlanabilir.

Araştırma kapsamında örneklem olarak belirlenen ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenleri üzerinden elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Öğretmenler 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını en yüksek sırası ile yaratıcı düşünme, özgünlük, güncellik ve uygulanabilirlik ile ilişkilendirmişlerdir. Kitapların güncelliği konusuna, diğer özelliklere nazaran katılımları daha düşüktür.

Öğretmenlerin cinsiyetleri, yaşları, mesleki kıdemleri ve eğitim düzeyleri 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmede farklılık oluşturacak birer etken değildir.

TARTIŞMA

Bu araştırma, İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada Milli Eğitim Müdürlüğü (MEM) tarafından Bahçelievler, Fırat, Harput, Hazar ve Karşıyaka olmak üzere beş eğitim bölgesine ayrılan; Elazığ il merkezinde 37 okulda görev yapan 124 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile anket yapılarak veri toplanmıştır.

Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shaphiro wilk testi ile test edilmiş, normal dağılıma sahip özelliklerin 2 bağımsız grupta karşılaştırılmasında Student t testi kullanılmıştır. Ayrıca sayısal verilerin 2 den fazla bağımsız grupta karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren özellikler için Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve LSD çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Sayısal değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile test edilmiştir. Geçerlik ve güvenirliğin test edilmesi amacı ile Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak sayısal değişkenler için ortalama±standart sapma, kategorik değişkenler için ise sayı ve % değerleri verilmiştir. İstatistiksel analizler için SPSS Windows version 24.0 paket programı kullanılmış ve $P<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir

Örnekleme oluşturan öğretmenlerin %55,6'sının erkek ve %44,4'ünün kadın olduğu; 5,6'sının 21-25 yaş grubundan, %14,5'inin 26-30 yaş grubundan, %25'inin 31-35 yaş grubundan, %54,8'inin ise 35 yaşında veya daha büyük olduğu; %6,5'inin 3 yıl veya daha az mesleki kıdeme sahip olduğu, %10,5'inin 4-7 yıl arası, %32,3'ünün 8-11 yıl arası, %50,8'inin ise 12 yıl veya daha fazla mesleki kıdeme sahip olduğu; %80,6'sının lisans mezunu, %19,4'ünün ise yüksek lisans mezunu olduğu saptanmıştır.

Çalışmamızda, “Ders kitapları öğrencilerin yeni buluşlar yapmasını destekler.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde, “Kitaplardaki etkinlikler yeni fikir geliştirmeyi destekler.” görüşüne ilişkin katılımın yüksek, “Kitaplardaki konular orijinal düşünmeyi öğretir.” Görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde, “Kitaplardaki etkinlikler farklı malzeme kullanımını teşvik eder.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde ve “Etkinlikler sayesinde birçok yeni fikir ortaya çıkmaktadır” görüşüne ilişkin katılımın ise orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Yine çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre, “Etkinlikler genellikle güncel konulardan seçilir.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde, “Kitaplardaki etkinlikler teknolojik gelişmelere paraleldir.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde, “Kitaplardaki etkinlikler eski yöntemlere dayalıdır.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde, “Etkinlikler öğrencilerin izlediği TV programlarındaki içeriklere paralel geliştirilmiştir.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde ve “Etkinliklerde öğrencilerin ilgi alanlarındaki değişiklik dikkate alınır.” görüşüne ilişkin katılımın ise orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Çalışmamızda, “Etkinliklerin uygulanması kolaydır.” “Etkinliklere uygun materyal/yöntem bulunabilir.”, “Etkinliklere öğrenciler kolay adapte olabilir.”, “Etkinlikler uygulamada uzun zaman gerektirmez.” ve “Etkinlikler kolay anlaşılabilir.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde; “Etkinlikler Orijinaldir.”, “Etkinlikler öğrencilerin ilgisini çeken konulardadır.”, “Etkinlikler öğrencileri şaşırtır.”, “Etkinlikler öğrencilere artı değer katar.” ve “Etkinliklere ilişkin öğrencilerin görüşleri olumludur.” görüşüne ilişkin katılımın orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Memişoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada 4. ve 5. sınıf öğretmenlerin Sosyal Bilgiler programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumları ve değerlendirmeye ilişkin ortalamalarına bakıldığında “tamamen katılıyorum” şeklinde olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Ayrıca; Aykaç ve Başar (2005), Gömleksiz ve Bulut (2006), Dündar, Kayhan ve Yel (2006), Güven, Gökbulut ve Yel (2006), Ece (2007) ve Geçit (2010) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Çalışmada, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile yaratıcı düşünme özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,849 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Buna göre; öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk etme özelliği arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Aktekin ve Pala (2013) tarafından yapılan çalışmada da, öğretmenlerin “çalışma kitabındaki etkinliklerin, öğrencilerde yaratıcı düşünme becerileri kazandırır ifadesine yönelik katılımın çalışmamızdaki sonuç ile paralel olduğu görülmüştür

Çalışmada, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile güncellik özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,767 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Buna göre; Öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın güncelliği arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Etkinliğe dayanan derslerde öğrencilerin uygulamalar yapması, proje ve performans ödevleri ile bilgiyi kullanması ve üretmeyi öğrenmesi beklenmektedir. Çalışmamızda, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile uygulanabilirlik özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,733 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Buna göre, Öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın uygulanabilirliği arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Aktekin ve Pala (2013) tarafından yapılan çalışmada ise, Öğretmenlerin %23.8'i Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile uygulanabilirlik özelliği arasındaki ilişkiye olumlu görüş bildirirken, %31.3'ü olumsuz görüş bildirmiştir. Geriye kalan %44.9' luk kısım ise kısmen katıldığını bildirmiştir. Bu durumda Aktekin ve Pala (2013) tarafından yapılan çalışmada, ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre kısmen uygulanabilirlik özelliğine sahip olduğu saptanmıştır.

Çalışmada, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı değerlendirme ile özgünlük özelliği arasındaki ilişkiyi belirlemek için elde edilen 0,825 korelasyon katsayısı 0,001 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,000<0,01$). Buna göre, Öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını değerlendirmeleri ile kitabın özgünlüğü arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği ve özgünlüğü açısından ön plana çıktığı görüşüne sahip olduğu saptanmıştır.

Çalışmada, kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinde farklılık olmadığı saptanmıştır. Gömleksiz ve Bulut, (2006) tarafından yapılan

çalışmada Sosyal Bilgiler ders programına ilişkin öğretmenlerin görüşlerinde cinsiyete göre fark bulunmamıştır. Memişoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuç elde edilmiştir.

Çalışmada, kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği yönündeki görüşlerinde farklılık olmadığı saptanmıştır.

Çalışmada, kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının güncelliği yönündeki görüşlerinde farklılık olmadığı saptanmıştır.

Çalışmada, kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının uygulanabilirliği yönündeki görüşlerinde farklılık olmadığı saptanmıştır. Aktekin ve Pala (2013) tarafından yapılan çalışmada da, ders kitaplarındaki etkinliklerin uygulanabilir olması yönündeki öğretmen görüşlerinin çalışmamız ile benzer olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada, kadın ve erkek öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinin orta düzeyde olduğu gözlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinde farklılık olmadığı saptanmıştır.

Çalışmada, öğretmenlerin yaşlarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinin farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacı ile elde edilen 0,777 F istatistik değeri 0,05 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p=0,509>0,050$). Yani tüm yaş grubundan öğretmenlerin ders kitaplarını değerlendirme yönündeki görüşleri arasında fark olmadığı saptanmıştır.

Çalışmada, tüm yaş grubundan öğretmenlerin ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği, ders kitaplarının güncelliği, ders kitaplarının uygulanabilirliği ve kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinde farklılık olmadığı saptanmıştır.

Çalışmada, mesleki kıdem fark etmeksizin öğretmenlerin ders kitapları değerlendirmelerinin benzer olduğu gözlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinde farklılık olmadığı saptanmıştır. Memişoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin görüşlerinde kıdemlerine göre anlamlı fark olduğu saptanmıştır.

Çalışmada, öğretmenlerin ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği, ders kitaplarının güncelliği, ders kitaplarının uygulanabilirliği ve ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki değerlendirmelerinin benzer olduğu saptanmıştır.

Çalışmada, lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmeleri arasında fark olmadığı gözlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirmelerinde farklılık olmadığı saptanmıştır.

Çalışmada, lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğretmenlerin 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrenciyi yaratıcı düşünmeye sevk ettiği, ders kitaplarının güncelliği, ders kitaplarının uygulanabilirliği ve ders kitaplarının özgünlüğü yönündeki görüşlerinde farklılık olmadığı saptanmıştır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A.S. (2006). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara, Asil Yayınları.
- Akdağ, H. (2009). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği;), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4-10.
- Aktamış H. ve Ergin Ö.(2007). Fen Eğitimi ve Yaratıcılık, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20) 77-83.
- Aktekin, S. ve Baki Pala, Ç. (2013). 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 265-286.
- Akyıldız, H. (1994). *Öğrenme Sürecine İlişkin Kuramsal Açıklamalar*, İzmir, Neşe Ofset, 111-112.
- Argun, Y. (2012). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi*. İstanbul, Anı Yayıncılık.
- Aslan, B. (2005). İlköğretim Öğretim (Müfredat) Programlarının Hazırlanmasına Dayanak Oluşturan Cumhuriyet Döneminin Dinamikleri Ve 1968-2005 İlköğretim Programlarının Sınırlı Bir Karşılaştırılması XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı, *Denizli. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Cilt 2, 34-42.
- Ayaydın A. (2010). Okul Öncesi Dönemde Görsel Sanatlar Eğitiminin Bireye Kazandırdığı Değerler, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt-Sayı: 12-1.
- Aynal, Ş. Ö., Çetin, Z., Dağlıoğlu, H. E., Elibol, F., İnan, H. Z., Öncü, E. Ç., Tanju, E. H., Turaşlı, N. K., Ünlüer, E., Zeteroğlu, E. Ş. (2012). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi*, Ankara, Pegem Yayınları.

- Barr, R. D., S. L. Barth, and S. S. Shermis (1997). Defining the Social Studie, *Bulletin*, 51. Washington: National Council for the Social Studies.
- Bentley, T. (1999). *Takımınızın Yeteneklerini Geliştirmede Yaratıcılık*, İstanbul: Hayat Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2001). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çatak, K. (2008). 6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Öğretimi Programındaki Öğretme-Öğrenme Süreçlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyi: Öğretmen Görüşleri. Kastamonu Eğitim Dergisi Cilt (19), No 3, 969-990.
- Çellek, T. (2005). Geleceğin Şekillenmesi İçin Eğitimde Yaratıcılık, Netyorum.com, Sayı(165) <http://www.netyorum.com/sayi/165/20051206-14.htm>. (Erişim Tarihi: 03.05.2018).
- Çetin, A. (2008). 6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitabının (2005) Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenip Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Çetingöz, D. (2002). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Gelişiminin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Demir, S. D. (2006). “İlköğretim 2. Kademe Sosyal Bilgiler Dersinin Hedeflere Ulaşma Derecesi”, 2. Sosyal Bilimler Eğitim Kongresi, Milli Eğitim Basın Evi, Van.
- Demirci, C. (2000). Yaratıcı Düşünce, *Dil Dergisi*, Ankara, Sayı (55), 5-14.
- Demirel Ö. (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deveci, H. (2007). Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 7(1), 417-451.

- Eren E. ve Gündüz H. (2002). *İş Çevresinin Yaratıcılık Üzerindeki Etkileri ve Bir Araştırma*, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt (3), Sayı 1.
- Evans, Jj. M and Brueckner, M. M. (1990). *Elementary Social Studies, Teaching for Today and Tomorrow*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Gök, B. ve Erdoğan, T. (2011). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı Düşünme Düzeyleri Ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Ankara, 44(2), 29–51.
- Güleryüz, H. (2000). *Eğitim Programlarının Dili ve Yaratıcı Öğrenme*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Gültekin, M. (2004). Öğrenme Öğretme Sürecinde Yeni Yaklaşımlar, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (14), 25-51.
- Gümüş, E. (2004). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarına Bir Bakış, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı(1), İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara.
- Kara, S. (2007). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabında Yer Alan Değerlendirme Sorularının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Karadüz, A. (2010). *Dil Becerileri Ve Eleştirel Düşünme*. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3, 1582.
- Karataş, S. ve Özcan S., (2010). Yaratıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine ve proje geliştirmelerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, 225-243
- Kızılcıaoğlu, A. (2003). Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı(8), İstanbul.

- Kızıltepe, Z. (2004). *Öğretişim: Eğitim Psikolojisine Çağdaş Bir Yaklaşım*. İstanbul, Ofset Yayınevi.
- Koçel T. (2007). *İşletme Yöneticiliği*, 11 Baskı, İstanbul, Arıkan Yayınları.
- Korkmaz H. ve Kaptan F., (2002). Fen Eğitiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarı, Akademik Benlik Kavramı ve Çalışma Sürelerine Etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22: 91-97.
- Köken, N. (2004). Düşünme ve Eğitim, Musa Gürel (Editör), *Eğitime ilişkin çeşitlendirmeler I*, Konya, Eğitim Kitabevi Yayınları, 109-129.
- Kuyucu, İ. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Öğretim Programının Uygulanmasının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- MEB, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (24.06.1973;14574 Resmî Gazete, Değişiklik 16.06.1983;28042 Resmî Gazete), madde 55.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulunun 25.04.1985 Tarih ve 67 Sayılı Kararı, *Tebliğler Dergisi* (17.06.1985;2190).
- MEB. (1995). *Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge*, *Tebliğler Dergisi*, 2589.
- MEB. (1995). *Tebliğler Dergisi*, S.2434, 03/07/1995
- MEB Talim ve Terbiye Kurulunun 02.04.1998 Tarih ve 62 Sayılı Kararı, *Tebliğler Dergisi* (Nisan 1998;2487).
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu 4. ve 5. Sınıflar*. Ankara, Talim ve Terbiye Başkanlığı Yayınları.

- MEB (2005). *Talim Terbiye Kurulu Program Geliştirme Çalışmaları*, http://programlar.meb.gov.tr/prog_giris/prg_giris.pdf adresinden 01 Aralık 2005 tarihinde edinilmiştir.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5.Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Memişoğlu, H.(2012). İlköğretim 4-5 Sosyal Bilgiler Ders Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Mayıs, Haziran, Temmuz 2012 Cilt 1 Sayı 2 ISSN: 2146-9199.
- Mentiş, A. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı(17), 519-531.
- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. N. Oran (Çev.). İstanbul, Maarif Basımevi.
- Nisbet, J. (1995). The Thinking Curriculum. *Subject Learning In The Primary Curriculum: Issues In English, Science And Mathematics*. (Edt. Patricia Murphy, Michelle Selinger, Jill Borne & Mary Briggs).New york: Open University, 289-300.
- Oğuzkan A. F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, A. Ü. Basımevi.
- Oktaylar, H.C. (2009). *Gelişim Psikolojisi*, Ankara, Yargı.
- Öcal, A. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad) Cilt (8), Sayı 1, 51-61.
- Özben, Ş. ve Argun, Y. (2001). *Üniversite Öğrencilerinin Yaratıcılık Düzeyleri İle İlgili Değişkenlerin İncelenmesi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı içinde Cilt (1). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu. 66-78.

- Özden, Y. (1993). *Yaratıcılığı Geliştirme Düşünmeyi Öğrenme Öğretme Biçemleri*. Ankara, Pegem Yayınları.
- Özden, Y. (2002). *Eğitimde Yeni Değerler: Eğitimde Dönüşüm*. (5. Baskı). Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Özerbaş, M.A. (2011). *Yaratıcı Düşünme Öğrenme Ortamının Akademik Başarı ve Bilgilerin Kalıcılığına Etkisi*. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 31, Sayı 3, 675-705.
- Pica, R. (2005). *Unlocking Children's Creativity Through Movement And Music*. (Aktaran. N.Gömleksiz.)<http://www.earlychildhood.com/Articles/index.cfm?A=261&FuseAction=Article> adresinden 11 Temmuz 2005 tarihinde edinilmiştir).
- Rıza, E.T. (1999). *Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri*, İzmir: Anadolu Matbaası.
- San, İ. (1979). *Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık*, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No:181, Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi:17, Ankara.
- San,İ. ve Güleriyüz, H. (2004). *Yaratıcı Eğitim ve Çoklu Zeka Uygulamaları*. Ankara: Artım Yayınları.
- Sönmez, V. (1992). *Yaratıcı Okul, Öğretmen, Öğrenci. Yaratıcılık ve Eğitim*. TED Yayınları, No:17, Ankara.
- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı Düşünce*. İstanbul, Evrim Yayınları.
- Sünbül, A. M. (2002). Yaratıcılık Ve Birey. Ali Murat (Editör), *Eğitime Yeni Bakışlar I*. Ankara, Mikro Yayınları, 163-180.
- Tanrıverdi, H. ve Oktay, K. (2001), “*Otel İşletmelerinde İşgören Motivasyonuna Yönelik Bir Araştırma*”, Gazi Üniversitesi Vakfı, Turizm Akademik, 2, 33-41.
- Tok, E. ve Sevinç, M. (2012). *Düşünme Becerileri Eğitiminin Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi*. Eğitim ve Bilim, 37(164), 204-222.

- Türkoğlu, A. (2004). *Milli Eğitimin Günlük Değişen Politikaları, Programları ve Çağa Uymayan İçerik*. Yaşadıkça Eğitim, 83/84, 29-30.
- Turan, H. (2010). *Sınıf öğretmenlerinin Yapılandırmacı Özellikleriyle Yaratıcı Düşünme, Problem Çözme Becerileri ve Eleştirel Düşünme Eğilimleri Arasındaki Açıklayıcı İlişkiler Örüntüsü*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uzman, E. (2003). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Gelişiminin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Üstündağ, T. (2002). *Yaratıcılığa Yolculuk*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Yaman, S. (2006). *Fen Bilgisi Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi İlköğretim-Online*, 4(1), 42-52.
- Yavuz, G. (2007). *İlköğretimde Kullanılan Ders Kitaplarının Öğretime Yardımcı Unsurlar Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, V., Özkal, N. Ve Çetingöz, D. (2003). *Okul Öncesi Eğitimi Alan ve Almayan 7-8 Yaş Grubu Çocuklarda Yaratıcı Potansiyelin Değerlendirilmesi*, Eğitim Araştırmaları, Sayı: 13. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Zarrillo, James J. (2004). *Teaching elementary social studies principles and applications*. Ohio: Pearson Merrill Prentice Hall.

EKLER

EK 1. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.23.20.02 – 605.01- 9458
Konu : Anket Uygulama İzni

22 Mart 2012

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin Uygulama Yönergesi
b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 09/03/2012 tarih ve 2174 sayılı yazısı.

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün bünyesinde, danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. Yaşar ÇELİKKOL' un danışmanlığını yaptığı Enstitümüz Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi İlayda YILDIZ' ın "İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yaratıcı Düşünceye Etkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)" konulu çalışmasına veri toplamak için izin isteği, ilgi (b) yazı ile bildirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak Müdürlüğümüz AR-GE Biriminde ilgi a) yönerge çerçevesinde oluşturulmuş olan Bilimsel Araştırma İzni Değerlendirme Komisyonu 21/03/2012 tarihinde MEB'e Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama yönergesine bağlı olarak komisyon tarafından başvuru değerlendirilmiş ve çalışmanın 26/03/2012 ile 18/05/2012 tarihleri arasında okul idaresinin de izni alınarak anket çalışmasını, merkez İlköğretim Okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine yönelik uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

M. Zeki ULUFER
Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

OLUR
21/03/2012
Reşat ÇETİN
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Zübeyde Hanım C. Hükümet Konakı Kat : 5
23100-ELAZIĞ
Tel: 0 424 2385024-25-26-27-28
Fax: 0 424 2333670
elazigmem@meh.gov.tr / elazig.meb.gov.tr

EK 2. Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket verileri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmekte olan “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yaratıcı Düşünceye Etkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)” isimli çalışmada kullanılacaktır. Bilimsel çalışmamıza verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet:

☐ Erkek ☐ Kadın

2. Yaş:...

3. Mesleki Kıdem:

☐ 3 Yıl ve altı ☐ 4-7 Yıl arası ☐ 8-11 Yıl arası ☐ 12 Yıl ve üzeri

4. Doğum Yeri:

☐ Kasaba/Köy ☐ İlçe ☐ Büyük şehir

5. Statüsü:

☐ Sözleşmeli ☐ Kadrolu

6. Okul Tipi:

☐ Özel ☐ Kamu

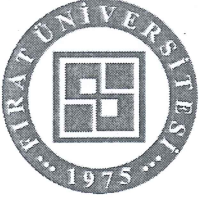
İKİNCİ BÖLÜM

DERS KİTABI VE YARATICI DÜŞÜNCE İLİŞKİSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

Bu bölümde, İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yaratıcı Düşünceye Etkisine ilişkin görüşlere yer verilmektedir. Size en yakın yanıtı işaretleyiniz. 1=Kesinlikle Katılıyorum; 2=Katılıyorum; 3=Kararsızım; 4=Katılmıyorum ve 5=Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde yanıtlarınızı verebilirsiniz.

	1	2	3	4	5
1.Ders kitapları öğrencilerin yeni buluşlar yapmasını destekler.					
2.Kitaplardaki etkinlikler yeni fikir geliştirmeyi destekler.					
3.Kitaplardaki konular orijinal düşünmeyi öğretir.					
4.Kitaplardaki etkinlikler farklı malzeme kullanımını teşvik eder.					
5.Etkinlikler sayesinde birçok yeni fikir ortaya çıkmaktadır.					
6.Etkinlikler genellikle güncel konulardan seçilir.					
7.Kitaplardaki etkinlikler teknolojik gelişmelere paraleldir.					
8.Kitaplardaki etkinlikler eski yöntemlere dayalıdır.					
9.Etkinlikler öğrencilerin izlediği TV programlarındaki içeriklere paralel geliştirilmiştir.					
10.Etkinliklerde öğrencilerin ilgi alanlarındaki değişiklik dikkate alınır.					
11. Etkinliklerin uygulanması kolaydır.					
12.Etkinliklere uygun materyal/yöntem bulunabilir.					
13.Etkinliklere öğrenciler kolay adapte olabilir.					
14.Etkinlikler uygulamada uzun zaman gerektirmez.					
15. Etkinlikler kolay anlaşılabilir.					
16. Etkinlikler Orijinaldir.					
17.Etkinlikler öğrencilerin ilgisini çeken konulardadır.					
18. Etkinlikler öğrencileri şaşırtır.					
19. Etkinlikler öğrencilere artı değer katar.					
20.Etkinliklere ilişkin öğrencilerin görüşleri olumludur.					

İlk beş soru yaratıcı düşünce; ikinci beş soru güncellik; üçüncü beş soru uygulanabilirlik ve son beş soru özgünlüğü ölçmektedir.

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	İlayda ÇOLAK
Öğrenci Numarası	101206103
Enstitü Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Yaşar ÇELİKKOL
Tez Başlığı (Türkçe)	İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN YARATICI DÜŞÜNCEYE ETKİSİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin, 02/07/2018 tarihinde Enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 24 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin yüksek lisans tezi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aştığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

İlayda ÇOLAK
Öğrencinin Adı-Soyadı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "% 25'i geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZGEÇMİŞ

İlayda ÇOLAK 05.09.1987 tarihinde Elazığ ilinde doğdu. Ahmet Kabaklı Anadolu Öğretmen Lisesi'ni bitirdikten sonra Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinden 2009 yılında mezun oldu. 2011 yılında Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak atandı. Hala aynı görevine devam etmektedir.

